

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

ШКЛОЎ. УШАНАВАЛІ СІМВАЛ ГОРАДА

Нідзе ў Магілёўскай вобласці не пабачыш столькі парнікоў, як у Шклове і раёне. Тутэйшыя жыхары — прафесіяналы ў вырошчванні агуркоў. Городніна дае ім прыбытак, і яны яе шануюць. І таму ў мінулу нядзелю тут адбылося традыцыйнае свята «Дзень агурка». Распачалося яно тэатралізаваным прадстаўленнем ля скульптурнай кампазіцыі «Агурок». Затым святкаванне прадоўжылася на Цэнтральным рынку. Тут жыхароў і гасцей горада чакалі агурковая падворкі, дэгустацыя страў і шмат што іншае.

КУЗЕВІЧЫ. ПРАПАГАНДАВАЛІ АГРАЭКАТУРЫЗМ

Увёсцы Кузевічы на базе фермерскай гаспадаркі «Панскія сажалкі» прышоў другі фестываль аграэкатурызму «Кузевічы-2010». Мэта фестывалю — папулярызацыя такога кшталту адпачынку ў межах адроджэння вёскі. Удзельнікі фестывалю прадэмантравалі широкае кола паслуг, якія яны могуць прадставіць адпачываючым.

МОТАЛЬ. ФЭСТ СМАЧНЫХ СТРАЎ

Утрэці раз адбудзеца Міжнародны кулінарны фестываль «Мотальская прысмакі», які праходзіць у вёсцы Моталь. У праграме фестывалю: выставка ў старога млына, дэманстрацыя старадаўніх абрадаў і культурных і кулінарных традыцый Брестчыны.

У мерапрыемстве прымуць удзел эксперты са шведской арганізацыі «Рэгіянальная кулінарная спадчына Еўропы», галандскія кулінары і кухары, прадстаўнікі рэстараннага бізнесу Беларусі і замежжа.

Мяркуецца, што на фестывалі будзе прысутнічаць шмат гасцей і замежных дэлегацый (прадстаўнікі яўрэйскай абшчыны, мастацкія калектывы з Польшчы, Украіны, журналісты Ізраіля, амбасадар ЗША). Госці пазнаёміца з унікальнымі кулінарнымі традыцыямі і асаблівасцямі самабытнага кутка Палесся, паспрабуюць знакамітую мотальскую каўбасу і пірагі ды іншыя стравы прыгатаваныя мясцовымі гаспадыніямі.

МАСТЫ. УШАНАВАЛІ ПАМЯЦЬ ГЕРОЯЎ

Увёсцы Масты Левыя да дзвеянствагодзя бітвы, падчас якой добраахвотнікі з першай Беларуска-Літоўскай дывізіі, што дзейнічала ў складзе Войска Польскага, перамаглі армію камандарма Лазарэвіча, адбылося адкрыццё адноўленага помінка загінулым салдатам. Да справы спрычыніліся мясцовыя энтузіясты. Яны адшукалі выяву помінка, згодна якой быў выраблены знішчаныя фрагменты манумента, акультурылі тэртыорыю.

У дзені адкрыцця ў мясцовым касцёле адбылася імша. На мерапрыемстве прысутнічалі польскі консул, прадстаўнікі мясцовай улады.

Падрыхтаваў Язэп Палубятка

► САЛІДАРНАСЦЬ

НЕ АБЫШЛОСЯ БЕЗ ЗАТРЫМАННЯУ

Генадзь КЕСНЕР

Шэсць чалавек былі затрыманы 16 жніўня, у Дзень беларускай салідарнасці — да і пасля мірнае акцыі «Ланцуг неабыякавых людзей», якая прыйшла ўвечары ў панядзелак каля будынку презідыта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Уздоўж праспекта Незалежнасці моўчкі сталі каля 150 чалавек з партрэтамі зніклых безвестак экспіцэнтіка Вярхоўнага Савета 13-га склікання і незаконна адстаўленага старшыні Цэнтрвыбаркаму Віктара Ганчара, былога міністра ўнутраных спраў генерала Юрия Захаранкі, бізнесмена і грамадскага дзеяча Анатоля Красоўскага і аператара расійскага тэлеканалу РТР, сябра ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў» Дзмітрыя Завадскага.

Яшчэ за некалькі гадзін да акцыі ў падваротнях і бліжэйшых да НАН РБ дварах можна было заўважыць аўтобусы з таніраванымі шыбамі, каля кінатэатра «Кастрычнік», у пераходзе ля станцыі метро «Акадэмія навук» і на пляцоўцы перед будынкам галоўнай інтэлектуальнай установы краіны шыцца працоўнікі і супрацоўнікі праваахоўных органаў у форме. Побач з «Кастрычнікам» быў прыпаркаваны рэанімабіль і мікраўтобус «Хуткай дапамогі». Чакалі немаведама чаго.

Тых, хто з метрапалітэнаўскага пераходу кіраваўся на абвешчанае арганізаторамі месца збору, літаральна пералічвалі кароткафрызураваныя юнакі з рацыямі і не хаваючыся дакладалі інфармацыю «вышэй».

У 18.00 уздоўж галоўнага праспекта сталіцы сталі дзесяткі людзей, якія трymалі партрэты зніклых. Сярод тых, хто такім чынам вырашыў нагадаць беларускай і міжнароднай супольнасці пра проблему гвалтоўных выкраданняў, былі як простыя людзі, такі і вядомыя асобы — старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоль Лябедзька, кіраўнік мінскай гарадской арганізацыі Партыі ЕНФ Віктар Іашкевіч, лідэры грамадзянскіх кампаній «Еўрапейская Беларусь» Андрэй Сянікаў і «Гавары праўду!» паэт Уладзімір Някляеў, старшыня юрыдычнай камісіі РПГА «Беларускі Хельсінскі камітэт» Гары Паганяйла,

іншыя праваабаронцы, палітыкі і грамадскія дзеячы.

Уесь час, пакуль людзі стаялі з партрэтамі, супрацоўнікі праваахоўных органаў праз мегафоны папярэджвалі, што акцыя не дазволеная Мінгарвыканкамам, і калі грамадзяне не разыдуцца, то будуть прыцягнуты да адказнасці. У выніку, ужо пасля завяршэння мерапрыемства, міліцыяны з выкарыстаннем сілы затрымалі актыўісту «Еўрапейская Беларусь» Яўгена Афнагеля і Паўла Юхневіча, у пастарунку апінуліся яшчэ троє маладзёнаў, пазней стала вядома, што яшчэ да пачатку акцыі быў «нейтралізаваны» моладзевы актыўіст Антон Койпіш. Потым усіх адпусцілі нават без складання пратаколаў аб затрыманні. Навошта было гарод гарадзіць, тым больш што за падзеямі з супрацьлеглага боку праспекта назіралі замежныя дыпламаты?

► ПЕРАСЛЕД

ЛІТАРАТАРУ ПАГРАЖАЕ ТУРМА

Вольга ХВОІН

Літаратара Міхайліна Башуру абвінавачваюць у падробцы дакументаў. За гэта яму пагражае турэмнае зняволенне. Сябры літаратара мяркуюць, што інцыдэнт абумоўлены тым, што Башура з'яўляецца актыўістам кампаніі «Гавары праўду!».

Міхайліна Башуру прад'яўленае абвінавачванне па двух артыкулах Крымінальнага кодакса — падробка, выраб, выкарыстанне альбо збыт падробленых дакументаў, штампаў, пячатак, бланкаў у мэтах выкарыстання самім выканаўцам і тыя ж дзеянні, але здзейсненія групай асобаў па папярэдні змоўе. Адказнасць за гэта парушэнне — пазбаўленне волі на тэрмін да трох гадоў.

Башуру затрымалі 6 жніўня ў кватэры, якую ён здымалі. Спачатку невядомыя чалавекі ў цывільным паспрабавалі выклікаць Міхайліна з кватэры, але той адмовіўся выходзіць. Вечарам, калі літаратарап усё ж выходзіць з кватэры, яго забраўлюць ў цывільным і паведамлілі, што затрымліваюць па падазрэнні

► ПРЕС-КАНФЕРЕНЦЫЯ

19 ГАДОЎ УКРАЇНСКАЙ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Аляксей ХАДЫКА

18 жніўня ў Нацыянальным прэс-цэнтры новы Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Украіны ў РБ Раман Пятровіч Бязсмертны упершыню сустрэўся з беларускімі журналістамі. Нагодай зрабілася галоўнае свята Украіны — Дзень незалежнасці, які наша суседка адзначае 24 жніўня ў 19-ы раз.

Бліскучы ў сваім прамоўніцкім мастацтве і асабліва кампетэнты ў эканамічных пытаннях, новы амбасадар сустрэўся з поўнай залай прадстаўнікоў СМИ ў добрым гуморы. Гэтаму спрыяла не толькі надвор'е, якое злітавалася і сцішыла спякоту, але і надвор'е ва ўкраінскай эканоміцы і гандлёвых сувязях паміж краінамі-суседкамі.

Лічбы першага пайгодаў 2010 года ў паруцінні з годамі мінулым сведчыць пра рост украінскага ВУП на 6,3%, прымысловай вытворчасці на 12%. За гэты ж час беларуска-украінскі гандлёвы зварот павялічыўся на 46,7%, дасягнуўшы 2,3 мільярда

долараў ЗША. Адпаведна, экспарт з Украіны вырас на 37,8% (923 мільёна долараў), яшчэ вышэй узняўся імпарт з Беларусі. 53,3% (1,3 мільярда долараў). Украіна сапраўды мае патрэбу ў некаторых групах беларускіх тавараў — найперш мінеральных угнаенняў, тэхніцы і харчаванні, назначыў пасол.

Увогуле, украінскі ўрад скільныя як найменш умешвацца ў справы гандлю, лічачы першымі ў гэтым сферы механизмы эканамічнага і бізнесовага, а не заканадаўчага рэгулявання. Тому ніякіх пошлінаў на светлыя прадукты нафтапераццоўкі ва Украіне не ўвядуць. Як і працягнульцу транзітам пастаўляць венесуэльскую нафту праз тэрмінал у Адэсе па чыгунцы ў Мазыр. Зараз гэта выгодна ўсім бакам.

Ні ў якім выпадку не адбудзеца далучэнне Украіны да Мышнага саюза — нявыгадна. Гэты саюз — рынак толькі трох краін. А Украіна — сябар СГА (Сусветнай гандлёвой арганізацыі), што аўтадноўвае гандлёвую прастору 160 дзяржаў. Пад рамкі СГА зараз і падстройваецца эканоміка Украіны. «Хаця ніколі не кажы ніколі», — афарыстычна дадаў амбасадар.

Вобразна гучаў і адказ Рамана Бязсмертнага на пытанне карэспандэнта «НЧ» наконт магчымай

«перазагрузкі» беларуска-украінскіх адносін пасля презідэнцкіх выбараў ва Украіне. Прэзідэнты прыходзяць і сыходзяць, а народы застаюцца, заўважыў пасол, звярнуўшы ўвагу на трох фактары нашых стабільна добрых стасунікаў. Па-першым, вялізныя двухбаковыя эканамічныя інтарэсы, затым, гістарычныя стогадовыя, нават тысячагадовыя, гуманітарныя і культурныя традыцыі. Нарэшце, тысячакіламетровая мяжа, якая не разлучае, але аўтадноўвае вялікія 48-мільёны і 10-мільёны народы.

Дарэчы, у дэлімітацыі мяжы паміж краінамі, якая аднавілася апошнім часам, існуе пэўныя праблемы. Беларускі бок звязвае з яе завяршэннем выплат Украінай даўготэрміновыя пасады, пазаставаліх яшчэ з савецкага часу. Украінскі падыход: гэта пазыкі часоў ужо няіснага СССР і ўжо зниклых прадпрыемстваў. Складаная тэма закраналася падчас першага візіту ў Беларусь прэзідэнта Віктара Януковіча і ў падпісаных у выніку дакументах — Сумеснай заяве і Плане сумесных дзеянняў «Дарожная карта». Як заўважыў пасол, нашым новым дзяржавам спадчына падацца толькі пайшлі ў ВНУ і вучашца вырашыць складаныя пытанні ў адбудаваных нацыянальных дамах і жыць па-добрауседску.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

ДЗЯКУЙ ЗА РЭКЛАМУ!

Сяргей САЛАЎЁУ

Галоўнай тэмай для абмеркавання на мінулым тыдні стала, канешне, аномальная спякота. Кожны дзень надвор'е біла тэмпературныя рэкорды, навіны пачыналіся толькі з гэтага. У Расіі тушилі пажары, а ў нас спякота перасякалася з навальніцамі. Нават жартавалі — Беларусь не прапускае дажджы ў Расію, пакуль тая не заплаціць за транзіт. І зусім не было б пра што пісаць, каб не агітпроп.

Інтэрнэт забіты абмеркаваннем чарговай «нітленкі» НТВ пад назвай «Хросны бацька-3». Новая серыя фільма апавядзе пра бізнес сям'і Аляксандра Лукашэнкі: бізнес-сувязі Віктара і Дзмітрыя Лукашэнкаў. Гаворка ідзе і пра алігархай Чыжа і Пефціеві, і пра пасаду Лукашэнкавай нявесткі Лілі. Інтэрн'ю даюць былы начальні Упраўлення МУС па барацьбе з карупцыяй Вячаслав Дудкін, які вымушаны быў уцячы з краіны пасля таго, як былі спыненыя расследаванні карупцыйных злачынстваў з уделам найвышэйшых чыноўнікаў. Выступаюць таксама дэпартаваны з Беларусі расійскі прадпрымальнік Алан Плеў, намеснікі дырэктара Інстытута краінай СНД, прапуцінскі палітолаг Уладзімір Жарыкін, былы следчы прокуратуры, а цяпер праваабаронца Алег Воўчак.

Дэпартаваны з Беларусі журналіст Міхал Падаляк расказвае пра жанчын Лукашэнкі. А дэпартаваны палітолаг Андрэй Суздалец называе вибух 3 ліпеня 2008 года вынікам барацьбы Віктара Шэймана і Віктара Лукашэнкі.

Здаецца, на НТВ таксама «перагрэліся». У такую спякоту не ўзікае нічога больш цікавага, як паставіць «Хроснага бацьку» «на паток». Не ведаю, чыя эста замова, але НТВшнікі ўжо яўняюна перабольшылі. Пры «патокаўай» сістме «Хросны бацька» ўжо ўспрымаецца не як дакументальны, а як мастацкі фільм, якому не вераць, але глядзяць з-за «закручанаці» сюжету і выдатнай гульні прафесійных акцёраў. Асабліва цікава, калі ў галоўнай ролі

выступае не хто-небудзь, а презідэнт краіны. Хай сабе і замежнай.

Карацай, з Аляксандра Лукашэнкі НТВ зрабіла новага «Глухаря». Той таксама стаў героем, нягледзячы на ўсе ягоныя выбрыкі, за якіх ў Беларусі яго б імгненнем выкінулі з міліцыі, ды яшчэ і пасадзілі за рабаўніцтва грамадзян. Тым не менш, для расіянаў «Глухар» — герой. Менавіта таму, што ён паказаны з усімі заганамі, уласцівымі расійскім мянятам. Кажуць, быццам, «жывыя чалавекі». Такое саме пачуццё пачынае выклікаць (прынамсі, у расіі) і «Хросны бацька». Асабліва, калі яны параўнаюць паказанае па НТВ са сваёй карупцыяй і дзеяннямі ўласных чыноўнікаў.

Справаўды, калі расійская «слугі народу» ездзяць на «Майбахах», «Лексусах» ды «Ягуарах», але пры гэтым вельмі багатая краіна крываць, што ў яе нестает тэхнікі для тушэння лясных пажараў, і просіць замежнай дапамогі... Тут «Хросны бацька» анёлам выглядае! Асабліва ў тых часах, калі беларускія пажарнікі тушэні ўласных чыноўнікаў.

Як кажуць маркетолагі, адмоўная рэклама — гэта таксама рэклама. «Хай прамяне кажуць як хочуць, абы казалі», — адзін з дэвізаў рэкламшчыкаў.

Дарэчы, пра Шэймана. З ім, якую вядома, здарыўся не вельмі прыемны казус. У Падмаскоўі яго затрымалі за перавышэнне хуткасці. Не спрацавала спецсувязь. Інфармацыя вельмі дзённая. Каб у Беларусі не спрацавала спецсувязь па папярэджанні «не чапаць» высокага госця, эта было б надзвычайна здарэнне рэспубліканскага маштабу. Паляцелі б галовы. Але пытанне глыбей. Ці можна ўяўіць,

каб не дыпламата, не презідэнта, не амбасадара ў Беларусі суправаджу́бы міліцэйскі картэж? Каб нейкі расійскі дарадца презідэнта, кшталту Сяргея Прыходзкі, рассякаў бы па беларускіх дарогах у суправаджэнні картэжу? Занадта дробненькая фігура для картэжу і спецсувязі.

І што рабіў Шэйман у Москве, калі яму быў забяспечаны такі картэж? Можа, здымается ў «Хросным бацьку-4», за што «Газпром», якому належыць НТВ, і набываў яму картэж і спецсувязь? А можа, расіяне папросту вырашылі паказаць памочніку беларускага презідэнта, хто ў думе гаспадар? Не надта моцна верыцца ў версію пра нечаканую забастоўку спецсувязі.

Пакуль ідзе вялая інфармацыйная вайна, камусыць ў Беларусі тэрмінова спатрэбіцца карвалоп. Беларусь заключыла інвестыцыйны дагавор з прыватным вытворчча-гандлёвым унітарным прадпрыемствам «МСП-ойл» аб будаўніцтве беларуска-расійскім ААТ «Ферайн» фармацэўтычнага прадпрыемства ў Мінску. Мяркуецца, што на базе новай вытворчасці будуць выпускава аналагі замежных лекаў у рамках праграмы імпартазамашчэння.

Да кампаніі «Ферайн», якая належыць расійскаму бізнесмену Уладзіміру Брынцалаву, перайшло фармацэўтычнае прадпрыемства «Дыялек» з наступным будаўніцтвам на яго тэрыторыі новага завода. Пры гэтым з «Дыялека» цалкам спішуць усе запазычанасці перад бюджэтам для наступнай перадачы СААТ «Ферайн» як маёмаснага комплексу. Беларусь у выніку атрымае 25 працэнтую акцыйнага плюс адна акцыя СААТ «Ферайн».

А ўвогуле, у нас усё нармальна, а будзе яшчэ «нармальней». У нас браня моцная, і будзе яшчэ мацнейшай. Днямі Аляксандра Лукашэнкі паставіў шэраг задач па стварэнні сістэмы маніторынгу грамадскай бяспекі. «Адна з вострых проблем, характэрных для ўсіх рэгіёнаў краіны, — гэта аварыінасць на дарогах, гібелі і траўматызм людзей з-за парушэння правілаў дарожнага руху, — сказаў Лукашэнка. — У яе вырашэнні павінен быць комплексны падыход, нацэлены як на паляпшэнне тэхнічнага стану транспарту, дарог, так і на ўзмацненне кантролю за парушальнікамі правапарадку і хуткаснага рэжыму».

Паводле яго слоў, скарачэнню ўзроўню аварыінасці павінна садзейнічаць фарміраванне адзінай сістэмы відэнанізірання з фіксацыяй парушэнняў і наступным пакараннем парушальнікаў.

Ну зараз трymайцеся, усе дарадцы расійскіх прэзідэнтаў ды прэм'ераў! За Шэймана мы вам адпомсім па поўнай!

Photo: ByMedia.Net

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

АЛЯКСАНДРА ГЕРАСІМЕНЯ

Беларуская спартсменка Аляксандра Герасіменя стала залаўтой прызёркай чэмпіянату Еўропы па плаванні на дыстанцыі 50 метраў на спіне. У фінальнім заплыве, які адбываўся ў Будапешце, 24-гадовая Аляксандра Герасіменя паказала вынік 27,64 секунды, і тым самым перасягнула ўсталяваны ёй жа ў паяўніце рэкорд чэмпіянату Еўропы (27,98 секунды). Гэта першае золата топ-турніру ў кар'еры беларускі. Срэбным прызёрам стала Даніэла Самульскі з Германіі, бронза ў іспанкі Мерседэс Перыс Мінгуэз.

На гэтым чэмпіянате Еўропы Аляксандра Герасіменя заваявала ўжо другі медаль. У яе актыве таксама срэбра на 100 метраў вольным стылем (першая ў кар'еры ўзнагарода на алімпійскай дыстанцыі).

Раней на контынентальных форумах Аляксандра Герасіменя ўжо завяўвала медаль. У 2002 годзе яна стала бронзавай прызёркай на 50 метрах вольным стылем і на 50 метрах на спіне. На чэмпіянате Еўропы 2006 года заваявала срэбра на 50 метрах на спіне. У 2002 годзе на чэмпіянате Еўропы на «кароткай вадзе» (даўжыня басейна 25 метраў) стала срэбным прызёрам на дыстанцыі 50 метраў вольным стылем. Ёсць у беларускі і ўзнагарода чэмпіянату свету. У 2007 годзе яна выйграла срэбра першынства планеты на дыстанцыі 50 метраў на спіне.

ВІКТАР ШЭЙМАН

Памочнік кіраўніка Беларусі па адумсковых даручэннях Віктар Шэйман здабыў сабе славу аматара хуткай язди і парушальніка правілаў дарожнага руху. Былога генпрокурора Беларусі затрымалі за перавышэнне хуткасці. Паведамляеца, што інцыдэнт адбыўся ў Маскоўскай вобласці ў нядзелю.

Генерал-палкоўнік рухаўся на сваім джыпе Toyota Land Cruiser з Москвы ў Беларусь па Мінскай шашы.

Спачатку аўтамабіль Віктара Шэймана суправаджала міліцыя, пасля чыноўнік ехай адзін, але паслы ДАІ атрымлівалі ўказанне забяспечыць «зялёную вуліцу» для іншамаркі з беларускім нумарамі. Да нешта адбылося з сувяззю, і паслы дарожных інспектараў не атрымалі гэту інфармацыю. На 131-м кіламетры Мінскай шашы супрацоўнік дарожна-паставой службы спыніл іншамаркі, якая імчалася з хуткасцю 140 кіламетраў на гадзіну, а побач з пастом-пікетам яшчэ і выехала на сустрэчную паласу.

Шэйман быў адным з бліжэйшых паплечнікаў Лукашэнкі з часу прэзідэнцкай кампаніі 1994 года. Працаўаў актывістам выбарчага штаба дэйснага кіраўніка Беларусі, яго памочнікам па пытаннях абароны і бяспекі, дзяржавным сакратаром Рады Бяспекі Рэспублікі Беларусь, генеральным прокурорам. У студзені 2009 года атрымаў прызначэнне на пасаду памочніка прэзідэнта па адумсковых пытаннях, займаеца «венесуэльскімі» справамі.

Варта нагадаць, што Віктару Шэйману ад 2006 года забаронены ўезд у краіны ЕС і ЗША за парушэнне міжнародных стандартоў выбарчага права і правоў чалавека.

ІГАР ВАРАШКЕВІЧ

На гэтым тыдні 50-гадовы юбілей адзначаў знакаміты рок-музыкант Ігар Варашкевіч. Харызматычны спадар Варашкевіч мае багаты досвед працы з рознымі музычнымі калектывамі і з'яўляеца сапраўды яскравай зоркай беларускай сцэны. Спачатку быў вакалістам, а потым лідэрам гурта «Бонда». Пасля распаду «Бонды» ў 1989 годзе Ігар Варашкевіч сышоў у гурт «Рокіс», які ў 1991-м пераўтварыўся ў гурт «Крамы». Лідэрам «Крамы» ён з'яўляеца і дагэтуль.

Музычны крытык Зміцер Падбярэзскі ў інтэрв'ю «Еўрарады» з нагоды юбілею музыканта зазначаў, што Варашкевіч вылучаеца кантактнасцю і вераю ў сваю музыку. «Гар з тых людзей, якія працягваюць традыцыі. Ён, захапіўшыся рок-музыкай, трymаеца класічнага мейнстрому — блуз-року, наякім, па сутнасці уся рок-музыка і трymаеца. Гэта вызначальны варыянт. І тое, што Ігар зберагае веру ў гэту музыку і працягвае пісаць, выклікае да яго вялікую павагу. І пры гэтым ён вельмі таварыскі і кантактны чалавек, адораны не толькі ў музыцы. Я шчыра жадаю здароўя, трывання і веры ў сябе. Буду з нецярпеннем чакац новы альбом з песнямі Ігара», — цытуе слова крытыка «Еўрарады».

► АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІИ

ЦІ ЁСЦЬ ШАНЕЦ У ЛІБЕРАЛАЎ?

Сяргей НІКАЛЮК

Пастаноўка мэтаў, што не падмацаваныя сродкамі для іх рэалізацыі, — галоўная загана ідэалагічнага мыслення.

У сваіх «азбуках паліталогіі» я часта звяртаюся да тлумачальнага слоўніка замежных слоў. Гэтым разам ён мне спатрэбіўся, каб удачлівіць сэнс слова «працэдура». Падзялюся з чытачамі свайг чарговай лінгвістычнай заходкай: «працэдура (лат. «procedere» — «прастасць») — афіцыйна ўстаноўлены, прадугледжаны правіламі спосаб і парадак дзеяння».

Працэдура, дакладней, пошук адпаведнай працэдуры, вось ужо шмат гадоў знаходзіцца ў цэнтры практычнай дзеяніасці беларускай апазіцыі. У наяўнасці чаргове несупадзенне імпартнай тэорыі з ачыннай практыкай. «У іх» працэдура — спосаб і парадак дзеяння. «У нас» — самі дзеяніні. Але гэта не дзеяніні па захаванні працэдуры. Божа ўратуць! Гэта дзеяніні па яе пошуку.

Такое неардынарнае баўленне часу — быццам грып. Па-першае, носіць цыклічны характар, а падругое, яно заразнае. Існуе маса разнавіднасцяў працэдурных дзеянняў. Найбольш папулярныя звязаныя з распрацоўкай працэдуры «выходу на адзінага кандыдата».

У гэтым прэзідэнцкім цыкле пошук «адзінага» не атрымалася лакализаваць у межах партыйных штабоў. Да яго далучылася грамадскасць. У прыватнасці, Рада беларускай інтэлігенцыі. Свой праект працэдуры рада апублікавала яшчэ ў красавіку. Падтрымкі з боку адрасатаў ён, зразумела, не атрымаў. У жніўні ініцыятары праекту канстатавалі небяспечнае запавольванне працэсу, а таму рашыліся на неардынарны крок. Яны правялі рэйтынгавае галасаванне — г. зн. не проста распрацавалі працэдуру, але здзейснілі на яе падставе дзеянне.

Прадказаць рэакцыю тых, хто не апінуўся ў пачатку рэйтынг-ліста, вялікай складанасці не ўяўляе. Я не збіраюся цытаваць. Адзначу толькі, што спроба сусунуць працэдурны воз з мёртвай кропкі прывяла да зваротнага выніку. Воз угроз яшчэ больш.

Палітык — прафесія?

Акрамя рэйтынгавага міжсабойчыку, праведзенага Радай беларускай інтэлігенцыі, чымсьці

падобным займаюцца недзяржаўныя сацыялагічныя службы, толькі ў маштабах краіны. Прывяду чэрвенская электаральная рэйтынгі НІСЭПД: Лукашэнка — 45,6%, Мілінкевіч — 5,4%, Казулін — 4,4%, Гайдукевіч — 1,2% і Сідорскі — 1,0%. Яшчэ 18 «палітыкаў» атрымалі на круг 3%.

Электаральная рэйтынгі вызначаюцца пры адказе на пытанне «Калі б заўтра адбыліся выбары прэзідэнта Беларусі, за каго б Вы прагаласавалі?» Пытанне адкрытае, г. зн. спіс палітыкаў не прадугледжвае. Калі ж яго прапанаваць, што і было зроблена ў чэрвені, то рэйтынгі, натуральна, падрастуць. Параўненце: Лукашэнка — 48,3%, Мілінкевіч — 9,9%, Казулін — 7,5%, Гайдукевіч — 3,5%.

Перавысіць узровень статыстычнай памылкі (3%) і ў гэтым выпадку больш ні ў каго не атрымалася. Пры гэтым намеснік старшыні АГП эканаміст Яраслаў Раманчук атрымаў толькі 1%. Здавалася б, такі электаральны мізер супярэчыць узоруно юго вядомасці. Артыкулы Раманчука з'яўляюцца ў прэсе з зайдзроснай рэгулярынасцю. Яны досьціць папулярныя, пра што сведчыць іх перадрукоўка інтэрнэт-сайтамі. І тым не менш...

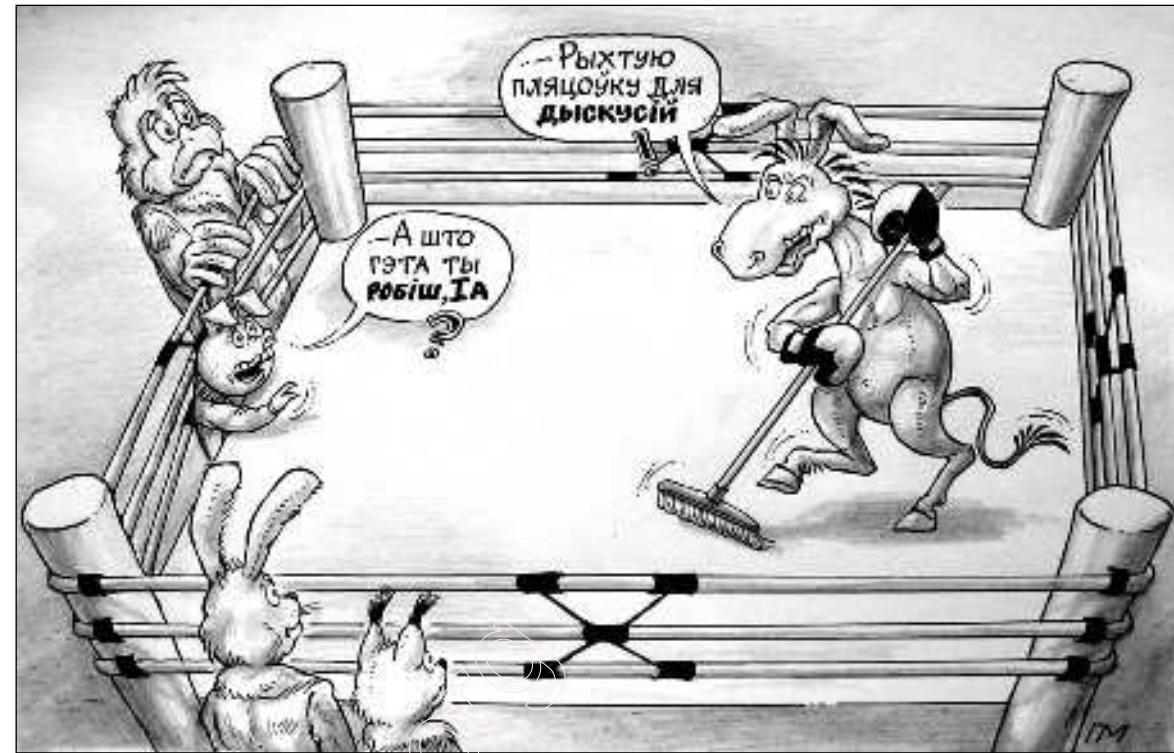
Нестыкоўка мае патрэбу ў каментары. Па-першае, грамадская думка часам вельмі інертная. Слова «часам» у дадзеным контэксте з'яўляецца ключавым. Калі людзям «здаецца» (яшчэ адно ключавое слова), што ім нешта пагражает, то грамадская думка можа сарвацца ў штопар і ад малаважнай падзеі. Аналагічны піруэт яна здольна прарабіць і ў процілеглым кірунку. Але для гэтага грамадская думка павінна папярэдне саспець. Тому месяц заўсёды з'яўляецца ў момант яго пікавага чакання.

Адкрыты рэйтынг прэм'ера Сідорскага таксама склаў 1% (у спіс закрытага пытання ён уключаны не быў). З пазнавальнасцю ў прэм'ера праблем няма. Рэйтынг даверу ўрада не нашмат саступае рэйтингу даверу прэзідэнта, але як палітык Сідорскі грамадствам не ўспрымаецца.

Палітык — прафесія адмысловая. Звярніце ўвагу: рэйтингамі, якія перавысіць статыстычную памылку, валодаюць выключна ўдзельнікі прэзідэнцкіх выбараў 2006 года. Сам факт трапляння ў выбарчы бюлетэнь на прэзідэнцкіх выбараў рабіць чалавека палітыкам. Спіс такіх щаслівчыкаў не можа быць шырокім. Калі б у сілу якіх-небудзь прычын спіс перасягнуў разумныя межы, то ўвага людзей усё роўна сфакусавалася б толькі на найбольш верагодных кандыдатах. Грамадская ўвага не гумавая. Гэта добра ведаюць прафесійныя менеджеры шоу-бізнесу.

У кожнага свая рацыянальнасць

Што грамадская думка не гумавая, зразумела і на побітавым узору. А вось ці з'яўляецца яна рацыянальнай? Пытанне не выпадковае. Ад правильнага адказу залежыць выбар перадвыбарных

стратэгій кандыдатаў. Звернемся, да прыкладу, да заяў ужо згаданага Раманчука. На сایце www.iscrb.org ён рэкламуеца ў якасці самага паслядоўнага ліберала Беларусі. Выбар на карысць ліберальнага ладу абурнутоўца ў якасці сацыялогіі: «46% беларусаў хоцьць больш эканамічных реформаў і лібералізацыі».

Адзначу, што гэта ход нестандартны. «Лібералы нават у Вялікабрытаніі — партыя меншасці. Лібералізм па самой свайг сутнасці — філасофія не масавая, а элітная», — заўважаў Марк Урюю. Для праверкі меркавання расійскага палітолога звернемся да вынікаў электаральнай падтымкі лібералаў у Вялікабрытаніі. Узгадаем, што Партыя ліберальных дэмакратаў ёсць прадукт зліцца ў 1988 годзе Ліберальнай партыі з Сацыял-дэмакратычнай партыяй (!).

Адпаведна, захоўваць ліберальную цнاتлівасць і прыгэтым займаць месцы ў парламенце сёння праблематычна нават на радзіме лібералізму. Такім чынам, у 1992 годзе «падпавады» лібералы атрымліваюць 20 месцаў у парламенце (з 650), у 1997 годзе — 46, у 2001 — 52, у 2005 — 62 і ў 2010 — 57. Для падтрымкі кансерватараў на апошніх выбараў атрымалі 305, а лейбарысты — 258 месцаў.

Самы паслядоўны ачынны ліберал, калі абурнутоўца засвае прэзідэнцкія амбіцы, прыводзіц наступныя аргументы: «Я эканаміст, што ва ўмовах крэзісу для большасці выбарцаў з'яўляецца вырашальным фактарам. Па-другое, я новы твар беларускай палітыкі, а яго і хоча бачыць большасць грамадзян Беларусі ў бюлетэні для галасавання. Па-трэцяе, у майм партфелі цэласная праграма реформаў, якія неабходна здзейсніць у Беларусі. Па- чацвёртае, вакол мяне сфармаваўся касцяк высокапрафесійнай каманды, здольнай рэалізаваць задуманое на практицы».

Са здольнасцю Раманчука фармуляваць рацыянальныя аргументы не паспрачаешся. Вось толькі ці супадае яго рацыянальнасць з рацыянальнасцю

большай часткі беларускіх выбарцаў? Памятаце, як казаў Трус з мультфільма пра Віні-Пуха: «Што значыць «я»? «Я» бываюць розныя!» Заменім Труса класікам сучаснай сацыялогіі Максам Веберам, які вылучаў тры асноўныя тыпы жыццёвых стратэгій: прыстасаванне да свету, уцёкі ад свету і авалоданне светам. Кожнай стратэгіі адпавядае свой тып рацыянальнасці. Тому беларускія пенсіянеры, якія падтрымліваюць Лукашэнку, дзейнічаюць рацыянальна. Толькі прыроды іх рацыянальнасці іншыя, і з гэтым неабходна лічыцца. А вось спадзявацца, што падчас выбарчай кампаніі яны зменяць свой тып рацыянальнасці, не варта. Так не бывае.

Разуменне як дзеянне

Прывяду яшчэ адно выказванне Раманчука: «Палітологі, прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці і палітыкі, якія прыкрываюць праваабарончай дзеяннасцю для атрымання зневізіяў. Прэсурсаў, жорстка крытыкуюць дэмакратычныя партыі і АДС па некалькіх асноўных прычынах: 1) ігнарецца аўтарытарныя кантыкт, 2) ігнарецца рэсурсныя кантыкт, 3) ідзе зачыстка палітычнага поля ад канкурэнтаў, 4) папросту хочацца размазаць каго-небудзь за што-небудзъ».

Я не палітык, таму пункт 3 даць не може. Што да пункта 4, то ў рамках ліберальнай рацыянальнасці аспрэчыць яго немагчыма, і таму не буду марнаваць на яго час. А вось пунктам 1 і 2 я б зрабіў алаверды.

Толькі калі цалкам ігнараваць беларускія аўтарытарныя і рэсурсныя кантыкты, можна залёгцець пра рэальныя шанцы на электаральнай перамогу практычнай перад кожнымі прэзідэнцкімі і парламенцкімі выбарамі. Толькі калі не разумець прыроду легітымнасці беларускай улады, можна сцярджаць, што «ва ўмовах крэзісу ў Лукашэнкі няма адказаў на тэя пытанні, якія хвалююць большасць» (Лябедзька).

Для большасці якраз адказы ў Лукашэнкі ёсць, чаго не скажаш пра адказы для меньшасці. Пытанне рытарычнае. Разуменне сацыяльнай рэальнасці, як падкрэслівае сацыялаг Леў Гудкоў, — гэта таксама дзеянне, прычым больш істотнае, чым уздел у прымых грамадзянскіх акцыях. Перш чым выкананіць свой грамадзянскі абязядак, кожны з нас павінен зразумець, у чым яго сутнасць. Гэта асабліва актуальна для палітыкаў, таму што ім па штаце належыць не толькі выконваць свой асабісты грамадзянскі абязядак, але і заклікаць да гэтага іншых.

Толькі пры ўмове поўнага адрыву ад беларускага кантексту ў якасці працэдуры «выходу на адзінага» можна было прапанаваць праймерыз, разлічавочы пры гэтым прыягніць «100, 200, а яшчэ лепш — 500 тысяч чалавек». На пачасце, напалеонаўскі план даволі хутка сціснуўся да ініцыятыў «правядзення праймерыз у тэстовым рэжыме на тэрыторыі Аршанскага раёна». Адказных за такое сцікаванне, як заўсёды, не знайшлося, як не знайшлося і адказных за натуральную смерць такай неардынарнай працэдуры.

Ці варта пасля гэтага дзвівіца, што ні адна з прапанаваных апазыцыйных стратэгій не мела пад сабой паліталагічнага аргументаў. Зразумела, што любое абурнутоўцаванне будзе спрэчным. Але яно павінна быць, і рабіць яго неабходна ў рамках сучасных паліталагічных тэорый і мадэляў. Хто сёняня, да прыкладу, памятае пра стратэгію дыялогу, прынятую на кангрэсе ў 2007 годзе, мэтай якой быў «пачатак пераговорнага працэсу, свободныя выбары і ўключэнне дэмакратычных сіл у працэс кіравання краінай, пачатак мадэрнізацыі грамадства і дзяржавы»?

Тэма супрацьстаяння аўтарытарнай улады і апазыціі распрацоўваецца ў паліталогіі не адзін дзесятак гадоў. Даўно апісаны ўмовы, пры якіх дыялог з аўтарытарнай уладай становіцца магчымым. Ці знайшлі час аўтары Стратэгіі-2007 скарыстацца парадай Леніна, каб «узбагаціць» сваю памяць веданнем усіх тых багасцяў, якія выпрацавала чалавецтва» па дадзенай праблеме? Пытанне рытарычнае.

Разуменне сацыяльнай рэальнасці, як падкрэслівае сацыялаг Леў Гудкоў, — гэта таксама дзеянне, прычым больш істотнае, чым уздел у прымых грамадзянскіх акцыях. Перш чым выкананіць свой грамадзянскі абязядак, кожны з нас павінен зразумець, у чым яго сутнасць. Гэта асабліва актуальна для палітыкаў, таму што ім па штаце належыць не толькі выконваць свой асабісты грамадзянскі абязядак, але і заклікаць да гэтага іншых.

РАЗВАЖАННІ

НЕРАЗМЕННЫ РУБЕЛЬ

Канстанцін СКУРАТОВІЧ

**Калі 27 ліпеня 1990 года
Вярхоўны Савет прыняў
Дэкларацыю аб дзяржаўным
суверэнітэце БССР, гэта не было
правай нейкай асаўлівай
незалежніцкай пазіцыі.**

Мусіць, наменклатурная большасць дэпутатаў нават не зусім разумела, што робіцца ў белым свеце і што яны самі, уласна кажучы, робяць. Як гэта так, партыя ў СССР адна, армія адзінай, а саюзы ўрад мае столькі паўнамоцтваў і пераваг перад рэспубліканскімі, што яго належыць лічыць і самым магутным і адзінным. Караец, які суверэнітэт, калі ўсе грошы ў Москве.

Цікава, што ў адным з інтэрв'ю праз многа гадоў пасля змушанага зходу ў адстаўку Вячаслаў Кебіч, са спасылак на тых жаставіны, тлумачыў, што не зусім разумеў сэнс дакументаў, якія падпісваў ад імя беларускага ўрада. Што зробіш, не стаялі ля выготкаў беларускай дзяржаўнасці постасці буйных палітычных дзеячаў. Хоць фармальна Кебіча можна лічыць адным з ашоў-заснавальнікаў сучаснай Беларускай дзяржавы.

Я свядома выключаю з гэтага шэрагу грамадскіх дзеячаў, якія незалежнасць рыхтавалі, але ў афіцыйнай палітыцы ўдзельнічалі не маглі. Тым не менш, імёны Вячаслава Кебіча і Станіслава Шушкевіча, лічу, занялі свае выключныя месцы ў гісторыі. Мяркую, што з цягам часу ста-

не відавочным для ўсіх — месцы пачэсныя. А вось многі з сучасных дзеячаў, якія так няўклодна «прыгандліў-ваюць» беларускай дзяржаўнасцю, удзяльных слоў аднашадкаў не пачаюць.

Лёс такі і час такі. Дэкларацыю трэба было прымамаць, бо гэта ўжо зрабілі іншыя «братнія рэспублікі», і мінская наменклатура відавочна баялася ў канкурэнцыі з імі пагоршыць свае пазіцыі перад Саюзным урадам. А пераразмеркаванне рэсурсаў абыцала быць вялікім. Бо перш-наперш Эстонія, Латвія і Літва, а за імі Грузія ўжо ращуча адмовіліся трывальна крамлёўскае апякунства. Прынамсі, калі ў снежні 1990 года ў Вільню завітаў Міхаіл Гарбачоў з жонкай ды папрасіў «проявіть терпение и не рубить с плачами», то пачуў у адказ: «Дайце нам нарэшце магчымасць спакойна памерці ад голаду».

Жартавалі насамрэч, бо ведалі: горай не будзе.

А сярод беларусаў, ды нават украінцаў, такога разумення сітуацыі не было. Тым больш, што 17 сакавіка 1991 года адбыўся ініцыяваны Гарбачовым «усесаюзны» рэферэндум аб захаванні СССР. На яго хітра складзеное пытанне быў атрыманы становічы адказ большасці грамадзян. Але палітыка ў СССР ніколі не будавалася на выснове грамадской думкі. Часцей было наадварот — улада ўсё рабіла насуперак пажаданням грамадства. І тое, што Крэмль зварнуўся да псеўдадемократычных метадаў захавання сітуацыі, яскрава сведчыла пра яго слабасць. Калі цэнтральная

ўлада пы-
таеца ў мясцо-

вых наконт жадання і нада-
лей падпірадкоўвацца ёй, то гэта
сведчыць, што насамрэч кіраваць
імі яна ўжо больш не здатная. Сам
факт правядзення рэферэндуму
адразу зрабіў сумнеўным прын-
цип непарушнасці саюза.

Пасля правалу жнівеньскага
путчу 1991 года амаль уся наменк-
латура на месцах зразумела, што
Масквы больш можна не баяцца,
гэтак жа, як нельга разлічваць і
на яе дапамогу.

Нават не вельмі кемлівяя та-
варышы кіраўнікі з Мінска або
Ташкента, назіраючы за тым, што
вырабляе ў Москве Ельцын, зра-
зумелі — зваротнага шляху няма.
Якія б хто сувязі не меў, колькі за
іх не заплаті — ўсё гэта ў адзін
момант абрынулася. Як, кажуць,
лён гуляе чалавекам. Вядома,
кожны па-рознаму ставіцца да яго
паваротаў. Да таго ж і abstavіны
у кожнага розныя.

Прыкладам, аграрным эка-
номікам Грузіі ды Малдовы
дзяржманаполія зношнія ганд-
лю надзеіна гарантавала статус
манапалістаў на агромністым
усесаюзным рынку садавіннай
ды гародніннай прадукцыі. Тона
прададзеных у Москве мандары-
наў давала грузінскому селяніну
магчымасць прыдбаць «жыгулі».
Калі ж СССР знік, межы адкры-
ліся і мыты зменшыліся, то
імгненнем развалілася і эканоміка
Грузіі, не здольная канкурырава-

ць з краінамі з больш
спрыяльнымі клі-
матычнымі
ўмовамі. Але
ж грузіны
не шукалі
паратун-
ку ў «ад-
наўленні
былых
народна-
гаспадар-
чых сувя-
зей».

Можна па-
рознаму ставіц-
ца да незалежні-
цага досведу краін Балтії.

Мусіць, менавіта іх унёсак
у «развал СССР» самы вялікі.
Але, з іншага боку, не трэба
было ў свой час заганяць іх у
«брацкую сям'ю» з дапамогай
пакта Молатава—Рыбентропа.
Ганебная дамова праз паўста-
годзя адпомесціла за тых, каго
некалі выракла на смерць. Факт
застаецца фактам — ужо больш
дваццаці гадоў краіны Балтії з
крамлёўскай далоні нічога «за-
так» не атрымліваюць. Выстаялі
і ўмацаваліся. Нават з улікам
глыбокага крызісу ў Латвіі, абу-
моўленага паскоранай канцэнтра-
цыяй капіталу ў банкаўскай
сферы гэтай краіны, усе пачувава-
юцца досьць упэўнена.

Як і большасць рэспублік,
«кропку незвароту» БССР прайш-
ла пасля краху ГКЧП, калі 25
жніўня 1991 года Дэкларацыя быў
нададзены статус канстытуцый-
нага закона. На яго аснове быў
зроблены адпаведныя змены у
Канстытуцыю, і БССР ператварылася ў Рэспубліку Беларусь.
Нараджэнне новай незалежнай
дзяржавы адбылося ў вельмі¹
спрыяльных зношнепалітычных
ўмовах, якія гарантавалі ёй аба-
лютонае і безумоўнае прызнанне
міжнароднай супольнасцю, літа-
ральна кожнай краінай.

Такім чынам, 27 ліпеня і 25
жніўня (не зважаючы на рэферэн-
думныя маніпуляцыі з пераносам

Дня незалежнасці на 3 ліпеня)
— гэта вельмі важныя для лёсу
сучаснай Беларусі даты, якія
патрабуюць да сябе большай
дзяржавай і грамадской увагі.

Беларусь па ўсіх параметрах
(памер тэрыторыі, насельніцтва,
кліматычныя ўмовы ды іншае)
з'яўляецца сярэдняй еўрапейскай
краінай. Мусіць, адзінай, якая
у сваёй палітыцы не выкарысто-
вае ўласнае геаграфічнае
становішча.

Возьмем ту ю ўзанімку. Пра што сведчаць дадзеныя плацежнага балансу? У гандлі з галоўным партнёрам, з Расіяй, у нас самае вялікае адмоўнае сальда. Яно меншае, чым год таму. Але застаецца самым значным з першых гадоў незалежнасці. І кожны раз сітуацыю даводзіцца выпраўляць коштам палітыч-
ных саступак. Ці браць у пазыку ў таго, хто дасць. А аддаваць з кожным годам усё больш складана. У адных пазычаем, іншым аддаём.

Буйнейшым асасыянавым
партнёрам Беларусі стаў Мітні
саюз. Але ў гандлі з ім у Беларусі
таксама велізарнае адмоўнае сальда.
Зразумела, што ўсё там
вызначае Расія, паколькі прыбыт-
кі на «казахстанскім напрамку»
не могуць быць значнымі па
вызначенні.

Панаванне Расіі ў агульной
постсавецкай эканамічнай прас-
торы пазбаўляе Беларусь усяля-
кіх надзеяў на пасляхове супра-
цоўніцтва з СНД. З ім у нас, зноў
же, велізарнае адмоўнае сальда.

Так яно і было з пешага дня.
Але вось што важна. Маючы
мінусы ў гандлі на постсавецкім
рынку, Беларусь мела плюсы ў
гандлі з астатнім светам. Зараз
жа і тут дадатнае сальда змяніла-
ся адмоўным. Нягледзячы на тое,
што сёлета аднавіўся экспарт
калінных угненняў, цалкам за-
марожаны ў мінулым годзе.

А больш гандляваць няма чым.
Акрамя незалежнасці. Но яна
для краіны насамрэч з'яўляецца
тым неразменным рублём, які,
колькі ты яго не выдавай, ён
усё ж застаецца цэльым у кішэні.
Такі гандаль ёсць звычайнай
палітыкай, якую праводзяць усе
з урады свету. Калі з разумам — то
з вялікім плёнам.

З НАГОДЫ

ДАГНАЦЬ І ПЕРАГНАЦЬ КПСС

Сяргей СЕМЯНОВІЧ

**Бялыніцкая раённая газета
«Зара над Друццю» 31 ліпеня
паведаміла пра тое, што днімі
21-гадоваму фельчару
СВК «Калгас «Радзіма»
Людміле Волкавай быў
уручаны 100-тысячны білет
члена рэспубліканскага
ГА «Белая Русь».**

«Я задаволена сваім рашэннем
папоўніць шэрагі гэтага грамад-
скага аўяднання, — распавяяла
карэспандэнту «Зары над Друццю»
Наталіі Бычковай фельчар.
— На мой погляд, сябры «Белай
Русі» ўносяць значныя і дастойны
ўклад ва ўмацаванне і росквіт
Беларусі, актыўна працујуць на
кансалідацыю патрыятычных
сіл, садзейнічаюць захаванню

Здымак з газеты «Зара над Друццю». Справа налева: Надзея Серыкава, Барыс Зінкевіч, Любові Волкавай, Мікалай Паškoўскі, Галіна Шлапакава

еканамічнай і сацыяльнай ста-
блінасці нашай краіны. У гэтых
цікавы, імклівы час я хачу такса-
ма быць у шэрагах тых, хто сваёй
працай, актыўнай жыццёвай і

грамадзянскай пазіцыяй прым-
нажае не толькі багацце Айчыны,
але і ўмацоўвае яе суверэнітэт».

Каб уручыць Любові Волкавай
членскі білет сябру ГА «Белая

Русь» за № 100000, у аграгарадок Ві-
шшу прыехалі намеснік старшыні
Магілёўскай абласной арганізацыі
гэтага грамадскага аўяднання
Барыс Зінкевіч, сябры ГА «Белая
Русь» Надзея Серыкава (адначасова
намеснік старшыні Бялыніцкага
райвыканкама), старшыня раён-
най арганізацыі ГА «Белая Русь»
Мікалай Паškoўскі (адначасова —
начальнік Бялыніцкага раённа-
га аддзела адукцыі). Павіннавала
дзячынну і намеснік старшыні СВК
«Калгас «Радзіма» па ідэалагічнай
рабоце Галіна Шлапакава.

Што ж, можна толькі пар-
давацца, што столькі важных
пасадавых асоб клапоцяцца пра
пашырэнне «Белай Русі». Пытан-
не толькі, чаму ж яны зусім не
дбаюць пра пашырэнне шэрагаў
іншых аўяднанняў і ініцыятыў,
такіх, напрыклад, як ГА БНФ
«Адраджэнне», ГА «Рух «За свабо-
ду», кампанія «Гавары праўду!».

Большасць чытчачоў ведае, як
«добраахвотна» пашыраюцца
шэрагі «Белай Русі». Шматлікія
настаянікі і супрацоўнікі ўстаноў
культуры Бялыніцкага раёна
рассказаілі мне столькі цікавага,
якім настойліва «рэкамендавалі»

Ну а пакуль у «Белай Русі», па
словах яе старшыні, міністра аду-
кацыі Аляксандра Радзькова, «на-
передзе галоўны экзамен — уздел
у выбарах кіраўніка дзяржавы».

«Пасляховае выкананне гэтай
задачы немагчыма без высокага
ўзроўню арганізацыйнай працы,
выкананні арганізацыйнай працы,
бездкорнага выканання рашэння
кіруючых органаў аўяднання», —
гаворыцца ў звароце Аляксандра
Радзькова, які днімі апубліка-
вани ў «Народнай газете».

ГРАМАДСТВА

6

ДЭМАГРАФІЯ

КРАІНА, ЯКАЯ ЗНІКАЕ

Зміцер СОЛЬЦ

У 2009-м у Беларусі зникла мястэчка — на 25 тысяч чалавек, з мужчынамі і старымі, з жанчынамі і дзецьмі. Летась зникла такое ж паселішча. А з 2001 па 2005 гады ў краіне штогод выміралі адразу па два гарадкі — з немаўлятамі пераважна.

Ніхто краіну не акупаваў. Ніхто яе не паліў. Не было ніякіх войнаў, эпідэмій, бежанства. Калі верыць афіцыйным друкаваным крыніцам, панавала стабільнасць і мнонае працвітанне. Але, па прагнозах ААН, да 2050 года насельніцтва Беларусі можа скраціцца на 40 працэнтаў. Да 6,3 мільёна чалавек — а гэта меней, чым за царскім часам. У лепшым выпадку — насельніцтва скажацца да ўзроўню 1960-х гадоў.

З 1993 года Беларусь вымірае. То супала з абранием першага презідэнта. Але ў гэтym рэжымам амаль не вінаваты. Усё пачалося значна раней.

Канец свету—2026

У 1960 годзе паважаны часопіс «Science» абвясціў пра канец свету. Была нават названая дата: пятніца, 13 лістапада 2026 года ад Нараджэння Хрыстова. У ролі прапорока выступіў аўстрыйскі матэматык Хайнц фон Фёрстэр, які вывучаў рост насельніцтва. Паводле Фёрстэра, хуткасць росту паскараеща: да 2026 года на Зямлі чакаеца бясконцая колькасць людзей. І хача выбух росту насельніцтва, які назіраўся ў 1960-я гады, крыху сцішыўся, скандалыны матэматык адзначыў парадокс, які спецыялісты называюць «дэмографічным пераходам».

На першым этапе «дэмографічнага пераходу» і нараджальнасць, і смяротнасць высокія, насельніцтва амаль не прырастает; ягоная колькасць вагаеца ад эпідэмій, войнаў і голаду. Гэты этап — большая частка гісторыі чалавечтва, ажно да XVIII стагоддзя.

На другой стадыі, дзякуючы навуцы і медыцыне, смяротнасць зніжаецца, а нараджальнасць па звычыцы застаецца высокай. Выбухае «дэмографічнае бомба» (Еўропа XIX стагоддзя, сучасная Афрыка).

Нарэшце, на апошній стадыі пераходу — і нараджальнасць, і смяротнасць адноўляваюцца нізкія. Колькасць насельніцтва не расце, а застаецца стабільнай (мары прагназістаў).

Ды толькі нявыкрутка: у Беларусі (а таксама ў Расіі і Украіне) замест раўнавагі здарыўся абвал: цяпер тут смяротнасць перавышае нараджальнасць. Насельніцтва імкліва скарачаецца. Прычыны з большасці — у нованабытых звычках.

Шчасце аборту

У 1929 годзе Захад наведалі тры авантурныя чалавекі з добрай

весткай пра Савецкі саюз. Першы з іх — рэжысёр-эксперыментатар Сяргей Эйзенштейн. Другі — прыгажун і манюка Рыгор Аляксандраў. Трэці — франтавы аператар Эдуард Тысэ.

На буржуйскія франкі ляванцкая тройца стварыла падрыўны «культур-фільм» пра шчасце аборту — рэвалюцыйна легализаваных у краіне Саветаў. Пад цяжарную загрыміравалі Рыгора Аляксандрава, які вый і стагнаў як сапраўдная парадзіха. (Пасля пытання акушэркі: «Гэта ў вас першыя роды?» — дакументальнна-асветніцкая карціна ледзьве не сарвалася.)

Стужка з бяскірасной назвай «Жаночая бяды, жаночае шчасце» выклікала доўгачаканы полавы скандал. У карціне дзяўчыну спакусіў і кінуў нягоднік. Цяпер яна стаіць перад цяжкім выбарам: пайсці ў чысценъку савецкую клініку ці да падпольнай абарыстыкі.

У заходній абарыстыкі гнусна, брудна, крыва (малюнкі і графікі дадаюцца). У савецкай клініцы (знятай у Еўропе) — прыгожа, радасна, пышчотна. Удумлівый лекары. Адказныя пацыенткі.

Гераічную кіянтку, якую перамагла бяду, віншуюць ўсімі ружамі. Кроплі вады на бутонах. Усмешка на 32 зубы. Трыумфальнае «жаночае шчасце». Вучыцца таварышкі — і дамагайцеся сваіх правоў!

У 1955 годзе аборты пасля кароткай сталінскай забароны зноў будуть дазволеныя — і становіцца асноўным савецкім сродкам «кантролю за нараджальнасцю». (На Захадзе аборты пацясніць гарманальная пігулка.)

Колькасць дзетак, што так і не пабачылі свет, уражвае. Па разліках дэмографа Верасава на пачатку 1980-х у Савецкім Саюзе здзяйснялася да 7,5 мільёнаў аборту — штогод. Да 2,5 мільёнаў дзяцей прадухіляліся кантрацепцыяй. Разам — 10 мільёнаў.

У Беларусі ў 1999 годзе прынамсі 59% усіх цяжарнасцяў завяршаліся абортамі.

Але і масавыя традыцыйныя аборты, і гарманальная анігіляцыя зародкаў яшчэ ва ўлонні — толькі праява глыбейшых зменаў. Справа не толькі ў навязаных звычках, але і ў матывах. У XX стагоддзі дзецы сталіся не пажаданымі.

Дзіцячая эканоміка

Як даводзіць лаўрэат Нобелеўскай прэміі па эканоміцы Гары Бекер, «кошт дзяцей» у аграрным грамадстве быў нізкім. А іхня карысць расла адпаведна

колькасці: у сялянскай гаспадарцы дзецы працавалі з маленствам.

Сённяшнія дзецы каштуюць дорага: ім трэба даць сучасную адукцыю. Тут ужо «інвестыцыі» пераходзяць у якасць. Сем'і засяроджваюцца максімум на двух дзециах. За нейкіх усяго толькі 80 гадоў Беларусь прайшла шлях ад высокай нараджальнасці да маладзетнасці.

Дакументальны фільм Галіны Адамовіч «Завядзёнка» прысвечаны ўнікальнай шматдзетнай сям'і, што захавалася ў палескай глыбінцы. «Пладзіць галечу!» — абураўліся герай адукаваныя жанчыны, якім паказалі стужку. Але тут памылка зроку, уплыў стэрэатыпу: у фільме сям'я заможная.

Адукаваныя жанчыны самі не жадаюць мець многа дзяцей (калі ўвогуле іх жадаюць). У свой час дэмографічныя апытаці на гэты конт сталіся шокам. Але штораз пацвярджалася: у жанчын-чыноўніц дзяцей меней, чым у работніц. А ў работніц — меней, чым у сялянок.

Маладзетнасць раней закранала інтэлігенцыю. Але цяпер яна — усенародны здабытак. У сучаснай Беларусі колькасць дзетак, народжаных у сярэднім адной жанчынай, — 1,2 з тэндэнцыяй да зніжэння. Гэта амаль у два разы меней, чым патрэбна, каб аднавіць колькасць насельніцтва да ранейшага ўзроўню. Зрэшты, насельніцтва Беларусі не ўзнаўляецца з 1970-х гадоў, толькі цяпер гэта зрабілася відавочным.

Інкубаторы для Адольфа Гітлера

У антыўтопіі Олдаса Хакслі «Гэты новы цудоўны свет»

СМЯРТОНАСЦЬ МУЖЧЫНАЎ ПРАЦАЗДOLЬНАГА ВЕКУ, НА 1000 ЧАЛАВЕК		
Узрост	1992	2002
15–19	1,4	1,1
20–24	2,6	2,4
25–29	3,2	4,0 ↑
30–34	3,8	5,1 ↑
35–39	5,3	7,0 ↑
40–44	7,8	9,9 ↑
45–49	11,3	14,5 ↑
50–54	16,3	21,4 ↑
55–59	22,2	30,4 ↑
60–64	31,7	44,5 ↑

© Паводле дэмографічных штогоднікаў ААН

вырасла болей чым на траціну. Толькі ў 2002 годзе прамернай — у параўнанні з Еўропай — смяротнасць склала каля 80 тысяч чалавек (55% усіх смерцяў).

Да таго ж насельніцтва Беларусі, як і ва ўсім Еўропе, імкліва старэе. У 1999 годзе пенсіянеры «дагналі» непрацоўную моладзь, а ў 2008 годзе пераўышлі яе на паўмільёна. Але пры гэтым старасць пабольшыла беларускую смяротнасць толькі на 9%. Уесь астатні рост — а гэта болей за 20 працэнтаў — здабытак улады сённяшніх, што пакінула медыцынне падножныя корм.

Шматлікія лядовыя палацы здароўе нацыі чамусьці не падляпшаюць. Аднак калі нават кінуць усе «палацныя» гроши на медыцыну — а гэта рабіць неабходна! — атрымаеца, у лепшым выпадку, прытармазіць, але не спыніць дэпапуляцыю, бо галоўную ролю ў ёй адыгрывае нізкая нараджальнасць.

Здань еўрапейскай Беларусі

Беларусь вымірае таму, што гэта сучасная еўрапейская краіна. Еўропа раней сутыкнулася з пагрозай дэпапуляцыі. Так, першай ахвярай яшчэ ў 30-я гады сталася Францыя. Фашыстоўскі італьянскі міністр Чыяна тады здзекліваў казаў, што Францыю ўвогуле можна не ўлічваць, бо штогод — праз выміранне — яна прайграе па бітве.

Французы спахапіліся ды пачалі заахвочваць нараджальнасць. Па вайне падтрымка сем'яў дала свае вынікі, але сексуальная рэвалюцыя ўсё спляжыла.

Галандзец Дзірк ван дэ Каа з бельгійцам Ронам Лестэгам какуць наогул пра «другі дэмографічны пераход»: сям'я распадаецца надалей, смяротнасць перавышае нараджальнасць, а выміранне кампенсуецца толькі за кошт міграцыі. Зрэшты, у Беларусі міграцыя змяншае абліздуванне ў лепшым выпадку на траціну.

Палітычныя і культурніцкія чыннікі масавай міграцыі яшчэ цяжэйшыя: прыклад — нядыўнія закалоты ў Францыі. Магчыма, мы назіраем апошні акт таго, што Шпенглер называў «Захадам Еўропы». Спектакль — невясёлы. Скарачэнне і старэнне насельніцтва. Недахоп працоўнай сілы. Застой. Увоз мігрантаў з рэгіёнаў, дзе дэмографічныя вынікі яшчэ не завяршыліся. Проблемы асіміляцыі. Канфлікты. Заслона.

Ці можна зрабіць нешта? Адэты «дэмографічнага пераходу» працягваюць спаклівіцца. Іншыя какуць, што перамены да лепшага залежаць ад людскіх выслікаў.

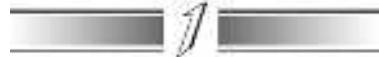
Можна скараціць недараўальна высокую смяротнасць мужчын, спыніўшы алкаголізацыю і падсілкаваўшы медыцыну, што палепшилі і сям'ю. Можна, пакуль узроставая структура (хача і ненадоўга) спрыяльная, матэрыяльна заахвочіць нараджэнне дзяцей, адкладзенае сем'ямі да лепшых часоў.

Але самае важнае — трэба доўга і ўпарты змяніць адукцыю, эканоміку, культуру, каб вярнуць сям'і панішчаную дэпражавай аўтаномію і пашану. Варта дасягнучы нормы сям'і з 3–4 дзецімі.

Справа такога «пераходу» — на дзесяцігоддзі. Калі адбудзеца — краіна перажыве надыходзячую ноч.

23 ЖНІЎНЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 08.25, 11.50 Дзялівое жыццё.
08.30 Хранікальна-документальны фільм «Беларускія гранадэры» цыклу «У інтэрсаах нацыянальнай бяспекі».
09.05 Серыял «Сямейны дом» (Расія).
10.05 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
11.00 Меладраматычны серыял «Зайсёды какі «заўсёды»-5» (Расія). 1-я серыя.
12.10 Меладрама «Свае дзеци» (Украіна).
13.50 «OFF STAGE LIFE».
14.05 Документальна-бляграffічны цыкл «Мая прауда» (Украіна).
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.25 Серыял «Шлюб па завяшчанні».
16.30 Серыял «Спальны раён» (Расія).
17.25 Меладраматычны серыял «Зайсёды какі «заўсёды»-5» (Расія). 2-я серыя.
18.25 Відэафільм АТН «Прабач міне».
18.50, 00.55 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «КЕНО».
19.30 «Арэна». Програма аб спорце.
19.55 Серыял «Сямейны дом» (Расія).
21.00 Панарама.
21.55 Драматычны дэтэктыў «Кіент» (ЗША).
00.10 Фантастычны серыял «Героі-3» (ЗША).
01.00 Дзень спорту.

06.00, 09.00, 11.00, 13.00 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.00 «Кантрольны закуп».
10.30 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыйны фільм.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Танга з анёлам». Шматсер. фільм.
12.05 «Жыцьцё выдатна!».
13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Мае сябры. Тыгруля і Віні».
15.30 «Жадаю ведаць» з Міхайлам Шырвіндтам.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Шчаслівія разам». Серыял.
19.00 Чакай мяне.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 АНТ прадстаўляе: Ток-шоу «Выбар».
22.10 «Застаца ў жывых». Шматсерыйны фільм. V сезон. 12-я серыя.
23.05 Нашы навіны.
23.20 Навіны спорту.
23.25 «Прадукты «вечнай» свежасці».
00.25 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.
01.10 Нашы навіны.
01.25 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10, 17.20 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Тыдзень».
09.30 «Вялікі сняданак».
10.05 «Асабіст інтарас».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Мачаха». Серыял.
13.50 «Вялікі горад».
14.30 Канцэрт М. Задорнова.
15.35 «Зорныя рынкі».
16.50 «Рэпарцёрскія гісторыі».
17.10 «Наша справа».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Мачаха». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добры вечар, маляня».
20.30 Фільм «Італьянец» (Расія), 2004г.
22.55 «Сталічны футбол».
23.25 Фільм «Час забівача», ЗША, 1996г.

07.00 Добрая раніца.
08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.35 Меладрама «Вяселле» (Расія). 1-я і 2-я серыі.
12.15 Школа рамонту.
13.15 Серыял «Пакахай мяне зноў».
14.15 Мультсерый «Доктар Дог».
14.25 Пазакласная гадзіна.
14.40 Тэлебарометр.
14.55 Простыя практикаванні з Ю. Афанасьевым (Расія).
15.30 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.25 Медычныя таемніцы з доктарам А. Цярэшчанкам.
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Відэафільм АТН «Кроў» цыклу «Грунвалд».
19.35 Жаночая ліга.
20.00 Меладрама «Пабочны ёфект» (Расія). 1-я серыя.
21.00 Калыханка.
21.20 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
21.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Манчэстэр Сіці - Ліверпуль. Прамая трансляцыя.
23.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Агляд.
00.50 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

07.00 «Раніца Расіі».
09.25 Тэлесерый «Аднойчы будзе каханне».
10.20 «Ранішня пошта».
11.00, 14.00, 17.00, 19.00 Весткі.
11.25 «Моцарт». Фільм 1-ы. Дак. фільм.
12.10 «Аб самым галоўным». Ток-шоу.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.25 Фільм «Небяспечны век».
16.00 Прэм'ера. «Сапраўдане жыццё».

16.50 Навіны - Беларусь.
17.15 «Кулагін і партнёры».
17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерый. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.
19.25 Тэлесерый «Аднойчы будзе каханне».
20.25 Тэлесерый «Катоўскі». Расія, 2010 г.
22.20 Тэлесерый «Дворык».
22.55 Тэлесерый «Каменская».
23.50 «Нічога асабістага».
00.05 Навіны - Беларусь.
00.15 «Весткі.ru».
00.40 «Таямніцы сакрэтных пратаколаў». Документальны фільм.

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.25 Сёння.
07.05 Канал «Сёння раніцай».
08.25 Крымінальная меладрама «Шлюбны контракт».
09.15 «Чыстасардэчнае признанне».
10.20 «Кулінарны пайдынак».
11.20 «Актэйль Молатава». Відеафільм.
12.10 «Следства вялі...».
13.30 Серыял «Закон і парадак».
15.05 «Прафесія-рэпарцёр».
15.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».
16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».
18.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».
19.30 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Працяг».
21.35 Вострасюжэтны баявік «Марскія д'яблы».
23.50 Моладзевы серыял «Школа».

09.30 Мотаспартыўны часопіс.
09.45 Веласпорт. Тур Бенілюкса. Этап 5.
10.45 Скачки на лыжах з трамплінам. Летні Гран-пры. НС 134. Вісла (Польшча).
12.15 Веславанне. Чэмпіянат свету на гладкай вадзе. Познань (Польшча). Дзень 4.
13.45 Тэніс. Турнір WTA (Канада). Фінал.
15.00 Веласпорт. Тур Бенілюкса. Этап 5.
16.00 Веласпорт. Тур Бенілюкса. Этап 6.
17.30 Тэніс. Турнір WTA (Канада). Фінал.
19.00 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.

19.45 Скачки на лыжах з трамплінам. Летні Гран-пры. НС 134. Вісла (Польшча).
21.00 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
21.50 Вось дык так!!!
22.00 Пра рэстлінг. Агляд WWE.

22.30 Пра рэстлінг. Vintage Collection. ЗША.
23.30 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
00.15 Спідвей. Кубак свету (Польшча).
01.15 Спідвей. Кубак свету. Ковентры (Вялікабрытанія).
02.15 Мотаспартыўны часопіс.

07.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».
07.30 Кулінарны падарожжы Робэрта Макловіча: «Смак кавы».
07.55 Басанож пасвіце: «На шляху да гімбаў».
08.20 Побач з намі (Ізлечасці).
08.35 Документальная гадзіна: «Чацвёртая сусветная вайна», дак. фільм, ЗША.
09.55 Вагон.
10.05 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерый: 8 серыя.
10.50 «Загадкі Мэрдака», серыял.
11.35 Фільматэка майстрап: «Нявеста пірат», драма, 1969 г., Францыя.
17.00 Аб'ектыв (агляд падзеяў дня).
17.05 «Папялушки», тэлесерый.
17.30 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерый: 8 серыя.
18.20 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Ягайла».
18.30 «Восенне браслаўскіх вазёраў», дак. фільм, 2007 г.
18.55 Макрафон: «Бардаўская восень-2007»: выступ Андзэя Мельнікава.
19.15 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).
19.30 «Лінгвінік Пік-Пок», мультсерый.
19.40 Еўропа сёння.
20.05 Кулінарны падарожжы Робэрта Макловіча: «Шматкультурная Малдова».
20.35 Блізкая гісторыя. Іншы погляд: «Загуж, апошні прыпынак», дак. фільм, 2009 г.
21.00 Аб'ектыв (аглоўнае выданне).
21.25 Рэмарка (культурніцкая праграма).
21.40 Фільматэка майстрап: «Нявеста пірат», драма, 1969 г., Францыя.
23.10 Аб'ектыв.

14.15 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
15.00 Веласпорт. Тур Бенілюкса. Этап 6.
16.00 Веласпорт. Тур Бенілюкса.
17.30 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
18.00 Спідвей. Кубак свету (Польшча).
19.00 Спідвей. Кубак свету. Ковентры (Вялікабрытанія).

20.00 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
20.10 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
20.55 Бокс. Міжнародны турнір. ЗША.
22.00 Бокс.
00.00 Мотаспартыўны часопіс.

00.15 Спідвей. Кубак свету. Военс (Данія).
01.15 Спідвей. Кубак свету. Военс (Данія).
02.15 Вось дык так!!!

07.00 Аб'ектыв.
07.20 Еўропа сёння.
07.45 Рэмарка (культурніцкая праграма).
08.10 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).
08.25 Кулінарны падарожжы Робэрта Макловіча: «Шматкультурная Малдова».

08.50 «Восенне браслаўскіх вазёраў», дак. фільм, 2007 г.
09.15 Блізкая гісторыя. Іншы погляд: «Загуж, апошні прыпынак», дак. фільм, 2009 г., Польшча-Расія.

09.35 Макрафон: «Бардаўская восень-2007»: выступ Андзэя Мельнікава.

09.50 «Папялушки», тэлесерый.

10.15 «Мент», дэтэктыўны серыял.

11.10 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма): «Ягайла».

11.20 «Міждвух берагоў», маст. фільм, 1995 г., Вялікабрытанія-Белігія-Францыя.

17.00 Аб'ектыв (агляд падзеяў дня).

17.35 «Украдзены цуд», маст. фільм, ЗША.

19.00 Госць «белсату»: Вячаслаў Ракіцкі.

19.20 «Лінгвінік Пік-Пок», мультсерый.

19.55 Дак. гадзіна: «Дзённік «Народнага альбома», дак. фільм, 2007 г., Беларусь.

21.00 Аб'ектыв (аглоўнае выданне).

21.25 «Катынь. Генацыд і прапаганда», дак. фільм, 1993 г., Польшча.

22.15 Жаўтуха (сатырычная праграма).

22.40 Аб'ектыв.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, маляня».
20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзэмель не пазбежні!». Серыял.
21.30 Прэм'ера! «Чаркіона. Аднаразовыя людзі». Серыял.
22.55 «Аўтапанарама».
23.20 Серыял.

07.00 Добрая раніца.
08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.40 Жаночая ліга.
11.15 Дзіцячы фільм «Прыгоды Тома Сойера і Гекльберы Фіна» (СССР), 1-я серыя.
12.35 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Агляд.
13.30 Серыял «Пакахай мяне зноў».
14.25 Мультсерый «Доктар Дог».
14.40 Пазакласная гадзіна.
14.50 Простыя практикаванні з Ю. Афанасьевым (Расія).
15.25 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

16.15 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.20 Медычныя таемніцы з доктарам А. Цярэшчанкам.
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Відэафільм АТН «Ордэн» цыклу «Грунвалд».
19.35 Жаночая ліга.
20.00 Меладрама «Пабочны ёфект» (Расія). 2-я серыя.
21.00 Калыханка.
21.20 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
21.55 Дэтэктыўны серыял «

25 ЖНІЎНЯ, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.35 Сфера інтэрсасу.
09.05 Серыял «Сямейны дом» (Расія).
10.05 Серыял «Спальны раён» (Расія).
11.00 Меладраматычны серыял «Зайсёды какія «зайсёды»-5» (Расія). 3-я серыя.
12.10 Драма «Свая праўда» (Расія). 2-я серыя, заключная.
14.05 Здароўе.
14.30 Альманах вандравання.
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.25 «Ёўрабачанне-2010», Дзённік Міжнароднага дзіцячага конкурсу песні.
15.55 Серыял «Шлюб па завяшчанні».
16.50 Серыял «Спальны раён» (Расія).
17.50 Меладраматычны серыял «Зайсёды какія «зайсёды»-5» (Расія). 4-я серыя.
18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «Спорлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
19.30 «КЕНО».
19.35 Адымысловы рэпартаж АТН «Казахстан: ад світанку да змяркяння».
19.50 Серыял «Сямейны дом» (Расія).
21.00 Панарама.
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Плэй-офф кваліфікацыйнага раўнда. Прамая трансляцыя.
00.05 Дзень спорту.
00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Аглюд.
01.10 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Плэй-офф кваліфікацыйнага раўнда.

11.05 Навіны спорту.
11.10 «Дэтэктывы».
12.00 «Кыць выдатна!».
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Мае сябры. Тыгурая і Віні».
15.30 «Жадаю ведаць» з Міхайлам Шырвіндтам.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
17.05 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Часлівія разам». Серыял.
19.00 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
20.00 Час.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера. «Люзія палявання». Шматсерыны фільм.
22.10 Прэм'ера. «Хімік». Шматсер. фільм.
23.30 Навіны спорту.
23.35 Асяроддзе пасялення. «Рэцэпт выживання».
00.35 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылетант». Шматсерыны фільм.
01.35 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Салдаты. Дзембель непазбежны!». Серыял.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Пляц гісторый».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.30 «Далёкія сваякі».
11.40 «Званая вячара».
12.35 «Мачаха». Серыял.
13.50 «Дэтэктыўная гісторый».
14.40 «Next 3». Серыял.
15.35, 21.30 «Чаркізона. Аднаразовыя людзі». Серыял.
16.50 «Новыя падарожкі дылетанта».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячара».
18.30 «Мачаха». Серыял.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, малаіня».
20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзембель непазбежны!». Серыял.
22.55 «Дабро пажаліцца».

07.00 Добрая раніца.
08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

10.35 Жаночая ліга.

11.10 Рэпарцёр «Беларускай часіны».

11.55 Дзіцячы фільм «Прыгоды Тома Сойера і Гекльбэры Фіна» (СССР). 2-я серыя.

13.05 Серыял «Пакахай мяне зноў».

14.05 Мультсерыял «Доктар Дог».

14.40 Пазакласная гадзіна.

14.55 Прастыяя практикаванні з Ю.Афанасьевым (Расія).

15.30 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

17.20 Медычныя таемніцы з доктарам А.Цярэшчанкам.

18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

19.00 Відэафільм АТН «Вайна» цыклу «Грунвальд».

19.35 Жаночая ліга.

20.00 «Смешныя людзі». Гумарыстычная праграма (Расія).

21.05 Кальханка.

21.25 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).

22.00 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

22.50 Драма «Вясельная сукенка» (Італія).

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцай».

08.25 Крымінальная меладрама «Шлюбны контракт».

09.15 «Чыстасардэчнае прызнанне».

10.20 «Дачны адказ».

11.20 «Следства вялі...».

12.10 Дэтэктыўны серыял «Угро».

13.30 Серыял «Закон і парадак».

15.05 «Прафесія-рэпарцёр».

15.30 «Аглюд. Надзвычайнай здарэнне».

16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».

17.30 «Аглюд. Надзвычайнай здарэнне».

18.30 Серыял «Глушэц. Працяг».

21.40 Баявік «Марскія д'яблы».

22.40 «Аглюд. Надзвычайнай здарэнне».

23.10 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. «Аэр» (Францыя)-»Зеніт» (Расія).

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцай».

08.25 Крымінальная меладрама «Шлюбны контракт».

09.15 «Чыстасардэчнае прызнанне».

10.00 Сёння.

10.25 «Знў добры дзень».

11.10 «Крамлеўскія жонкі».

12.05 Дэтэктыўны серыял «Угро».

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Закон і парадак».

15.10 «Прафесія-рэпарцёр».

15.35 «Аглюд. Надзвычайнай здарэнне».

16.00 Сёння.

16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».

18.30 «Аглюд. Надзвычайнай здарэнне».

19.00 Сёння.

19.30 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Працяг».

21.35 Баявік «Марскія д'яблы».

23.25 Сёння.

23.50 Прэм'ера. Серыял «Школа».

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцай».

08.25 Крымінальная меладрама «Шлюбны контракт».

09.15 «Чыстасардэчнае прызнанне».

10.00 Сёння.

10.25 «Прадаць Эрмітаж. Як сыходзілі шэдэўры». Документальны фільм.

17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.25 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».

20.25 Тэлесерыял «Катоўскі». Расія, 2010 г.

22.20 Тэлесерыял «Дворык».

22.55 Тэлесерыял «Каменская».

23.50 Навіны - Беларусь.

00.00 «Весткі.ru».

00.20 Прэм'ера. «Чалавек з планеты Кін-дза-дза». Георгій Данэлія. Дак.фільм.

19.00 Спідвэй. Кубак свету. Военс (Данія).

20.00 Футбол. Еўрагалі. Навіны.

20.15 Абраанае па серадах.

20.25 Конны спорт. Кубак нацый. Аглюд.

21.25 Навіны коннага спорту.

21.30 Гольф. Тур PGA. Чэмпіянат Wyndham. Грынсбара (ЗША).

22.30 Гольф. Еўратур. Адкрыты чэмпіянат Чэхіі. Чэхія.

23.00 Гольф. Еўратур. Жанчыны. Адкрыты чэмпіянат Шатланды.

23.15 Ветразевы спорт. Кубак Match (Швецыя).

23.45 Ветразевы спорт. Med Cup (Іспанія).

00.15 Яхт клуб. Навіны ветразевага спорту.

00.20 Абраанае па серадах.

00.30 Скачкі на лыжах з трампліна. Летні Гран-пры. HS 134. Вісла (Польшча).

27 ЖНІЎНЯ, ПЯТНІЦА

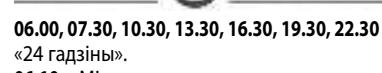

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрый раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 11.50 Дзяліце жыццё.
08.35 Сфера інтэрсау.
09.05 Серыял «Сямейны дом» (Расія).
10.05 Серыял «Спальны раён» (Расія).
11.00 Меладраматычны серыял «Зайсёды какія «зайсёды»-5» (Расія). 5-я серыя.
12.10 Меладрама «Мой» (Расія). 2-я серыя, заключная.
14.05 OFF STAGE LIFE.
14.15 Хранікальна-дакументальны фільм «На Лініі Сталіна» цыклу «У інтэрсах нацыянальной бяспекі».
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

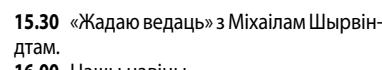
15.30 «Жадаю ведаць» з Міхailам Шырвіндтам.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнок». Шматсерыны фільм.
17.05 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Шчасливая разам». Камедыны серыял.
19.00 «Поле чудаў».
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера. «Люзія палявання». Шматсерыны фільм. Заключная серыя.
22.10 «Дээткітар хлусні».
23.15 «Вораг дзяржавы-2. Легенда».
01.30 Нашы навіны.
01.45 Навіны спорту.

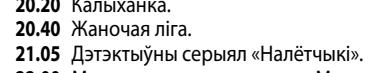
06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!». Серыял.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Пляц гісторый».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.30 «Далёкая сваякі».
11.40 «Званая вячэра».
12.35 «Мачаха». Серыял.
13.50 «Сакрэтныя гісторыі».
14.40 «Next 3». Серыял.
15.35 «Чаркіозна. Аднаразовыя людзі». Серыял.
16.50 СТБ прадстаўляе: «3 чаго пачынаецца Радзіма».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэра».
18.30 «Мачаха». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, малиня».
20.35 Фільм «Проста цудоўная». Германія - ЗША, 1999 г.
22.55 «Відзъмо-невідъмо». Агляд міжнароднага шоу-бізнесу.
23.40 Фільм «Крама «Імперыя», ЗША, 1995 г.
01.10 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

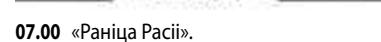
06.00, 09.00 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
10.00 «Кантрольны закуп».
10.30 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыны фільм.
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Чакай мяне». Беларусь.
12.05 «Жыць выдатна!».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Эразумець. Прабачыць».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Мае сябры. Тыгруля і Віні».

07.00 Добрая раніца.
08.00 Час футбола.
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 Жансавет.
10.05 Серыял «Ханене як ханенне» (Расія).
11.10 Жаночая ліга.
11.45 Драма «Вінаваты па падазроне» (ЗША - Францыя).
13.35 Серыял «Пакахай мяне зноў».
14.30 Мультсерыял «Доктар Дог».
14.45 Пазакласна гадзіна.
15.00 Усё аб быспечы.
15.25 Дээткітыны серыял «Налётчыкі».
16.15 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.20 Медычныя таемніцы з доктарам А. Цярэшчанкам.
18.00 Серыял «Ханене як ханенне» (Расія).
19.00 Відэафільм АТН «Перамога» цыклу «Грунвалдъ».
19.30 Рэпарцёр «Беларускай часіны».
20.20 Кальханка.
20.40 Жаночая ліга.
21.05 Дээткітыны серыял «Налётчыкі».
22.00 Меладраматычны трэйлер «Мая на-зайжды» (Вялікабрытанія - Канада - ЗША).

07.00 «Раніца Расіі».
09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе ханенне». Расія, 2008 г.
10.10 «Пяро і шпага Валянціна Пікуля». Дакументальны фільм.
11.00 Весткі.
11.30 «Кулагін і партнёры».
12.00 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.25 Тэлесерыял «Катоўскі». Расія, 2010
16.00 «Марк Бернэс: я распавяду Вам песню». Дакументальны фільм.
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.15 «Кулагін і партнёры».
17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.25 Прэм'ера. Тэлесерыял «Аднойчы будзе ханенне». Расія, 2008 г.
20.30 Фільм «Рассмашыць Бога».
22.25 Навіны - Беларусь.

28 ЖНІЎНЯ, СУБОТА

06.50 Дакументальна-пазнавальны серыял «Асабянкі, дзе вяршилася гісторыя» (Францыя). 1-я, 2-я серыі.

07.20 Існасьце.

07.45 Дзень спорту.

07.55 «Добры раніцы, Беларусь!».

09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.

09.05 Слова Мітропаліта Філарэта на свята Унебаўзяція Найсвяцейшай Багародзіцы.

09.15 Здароўе.

09.45 Пазнавальны серыял «Чалавек супраць дзікай прыроды» (ЗША-Вялікабрытанія).

10.40 Дак. цыкл «Зорнае жыццё» (Украіна).

11.30 «Еўрабачанне-2010». Дзённік Міжнароднага дзіцячага конкурсу песні.

12.10 Меладрама «Жорсткі раманс» (СССР). 1-я і 2-я серыі.

14.45 Відэафільм АТН «Люс». Гісторыя, запісаная на вадзе» цыклу «Зямля беларускай».

15.10 Навіны рэгіёна.

15.30 «Зона X». Вынікі тыдня.

15.50 Лірчычная камедыя «Белы паравоз» (Украіна).

17.25 Відэафільм АТН «Прабач мяне».

17.55 «Ваша лато».

18.45 Латарэя «Пяцёрачка».

19.25 «КЕНО».

19.30 «Славянскі базар-2010». Творчыя вечары Р.Палуса.

21.00 Панарама.

21.40 Рамантычныя камедыі «Да чорта каханне!» (ЗША - Германія).

23.30 Уласнай персонай.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботнія раніцы».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 «Мая выдатная няня». 2004 год.

09.45 «Здароўе».

10.30 «Смак».

11.10 «Пётр Тадароўскі. Жыццё забавамі поўна».

12.10 Фільм Пятра Тадароўскага «Ваенна-палаўныя раманы».

13.55 «Афіцыры. Адзін лёс на дваіх». Шматсерыны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 Фільм «Афіцыры. Адзін лёс на дваіх». Працяг.

17.55 Прэм'ера. «Знамёства з бацькамі».

18.55 Асяроддзе пасялення. «Рыбы дзень».

19.55 «Чакай мяне». Беларусь.

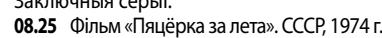
20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Прэм'ера. «Гарачыя навіны».

23.05 Фільм «Зямля беларускай».

00.45 Камедыя Георгія Даналія.

07.30 «Вовачка». Камедыны серыял. Заключная серыя.

08.25 Фільм «Пляцёрка за лета». СССР, 1974 г.

09.40 «Дабро пажаліца».

10.00 «Крокі да поспеху».

10.55 «Мінск і мінчане».

11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.15 «Новыя падарожжы дыльтанта».

13.45 Фільм «Ляшун» СССР, 1986г.

15.20 «Рэпарцёрская гісторыя».

15.45 «Відзъмо-невідъмо». Агляд міжнароднага шоу-бізнесу.

16.30 «24 гадзіны».

16.45 «Наша справа».

17.00 «Вялікі горад».

17.45 Фільм «Аліса назаўжды». Расія, 2008 г.

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «СТБ-спорт».

20.10 Фільм «Сутычка». ЗША, 1995г.

23.10 «Зорны рынг».

00.10 Фільм «Зямля тыгра». Германія - ЗША, 2000 г.

01.50 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

08.00 Нашы тэсты.

09.10 Жаночая ліга.

09.40 Жансавет.

10.15 «Ты - тое, што ты ясі». Аздараўленчая программа (Расія).

10.55 Свая кампанія.

11.45 «Запал па культуры» з Генадзем Давыдзько.

12.30 Дээткітыны меладрама «Міф аб ідэальным мужчыне» (Расія). 1-я і 2-я серыі.

14.40 Футбол. Чэмпінат Англіі. Блекберн Роверс - Арсенал. Прамая трансляцыя.

16.45 «Ян Макаравіч» («беларусьфільм»).

18.20 Дакументальны фільм «Зоркі. by» (Беларуское тэлебачанне).

18.45 Камедыны серыял «Дурнушка Бэн-2» (ЗША).

19.35 «Летні жарт з...». Гумарыстычная программа (Расія).

20.35 Жаночая ліга.

29 ЖНІЎНЯ, НЯДЗЕЛЯ

08.10 Мультфільмы.
09.00, 12.00, 15.00 Навіны.
09.05 «Арсенал». Програма аб войску.
09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).
09.50 Альманах вандраванняў.
10.15 Кулінарнае шоў «Кухар дома» (ЗША).
10.45 «OFF STAGE LIFE».
11.00 Відэафільм АТН «Млын моды-2010».
12.10 Камедыя «Міміно» (СССР).
14.00 Хранікальна-дакументальны фільм «Завяшчанне слуцкай княгіні» (Беларуское тэлебачанне).
14.30 Хранікальна-дакumentальны цыкл «Гаранчыя крапкі» (Беларусь).
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 Відэафільм АТН «Планета голфу: ЗША».
15.55 Камедыя «Белая Росы» (Беларусь-фільм).
17.35 Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Відэачасопіс.
18.10 Суперлато.
19.00 Дакументальна-гістарычны цыкл «У пошуках ісціны» (Украіна).
19.30 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
20.30 «Спорплато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
20.50 «КЕНО».
21.00 «У цэнтры ўвагі».
22.05 Вострасюжэтны дэтэктыўны серыял «Ліквідацыя» (Расія).

15.00

«Акцёры адной ролі».
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.

16.20 АНТ прадстаўляе: «Гарады-героі. Наварасійск».
17.15 «Атручаныя рэўнасцю».

18.00 Прэм'ера. «Шлюбная гульні».

19.00 Прэм'ера. «Містычна згуба зорак».

20.00 Контурны.

21.05 «Вялікая розніца».

22.10 «Кыццё-рака». Канцэрт Стаса Міхайлава ў Крамлі.

00.10-01.10 «Паўднёвае Бутава».

07.00 «Вовачка - 2». Камедыйны серыял.

07.55 Фільм «Проста цудоўная». Германія - ЗША, 1999г.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».

10.50 «Вялікі сняданак».

11.30 «Салдаты. Залатая серыя».

13.15 «Добры дзень, доктар!».

13.50 «Дарагая перадача».

14.40 Фільм «Два капитаны». СССР, 1955г.

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Асабісты інтэрс».

17.20 Канцэрт М.Задорнова.

19.00 «Аўтапанарама».

19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная програма.

20.40 Фільм «Кіруючы палётамі». Германія - ЗША, 1999г.

22.55 «Прафесійны бокс».

23.55 Фільм «Ваенны рэвюм». Вялікабрытанія, 1989г.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 «Мая выдатная няня». 2004 год.
09.55 «Шалапутнія нататкі».

10.15 Пакуль усе дома.
11.10 «Шчасце ёсць!».
12.00 «Фазэнда».
13.10 Файна Ранеўская ў фільме «Мара».

08.00 Кулінарная програма «Смачна з Барысам Бурдой».
08.30 Нашы тэсты.
09.35 Жаночая ліга.
10.10 Школа рамонту.
11.15 «Ты - тое, што ты ясі». Аздараўленчая програма (Расія).

12.00 «Правы чалавека». Аўтарская праграма Яўгенія Новікова.
12.15 Гаспадар.

12.45 Дэтэктыўная меладрама «Міф аб ідеальным мужчыне» (Расія). 3-я і 4-я, заключная, серыі.

14.50 Сямейная меладрама «Малаяня і Богіс» (ЗША - Харватыя).

17.05 Камедыйны серыял «Дурнушка Бэці-2» (ЗША).

17.55 Футбол. Чэмпінат Англіі. Астан Віла - Эвертон. Прямая трансляцыя.

19.55 Смешная часіна.

20.30 Тэлебарометр.

20.50 Жаночая ліга.

21.20 Меладрама «Жыццё адно» (Расія).

23.10 Спартовая драма «Мірныя ваяр» (ЗША - Германія).

01.15 Свята музыка. Працяг.

07.00 «Здабытак рэспублікі».

07.30 Фільм «Паўночнае зяннне».

09.15 Камедыя «Стралай неадкладна!».

2008 г.

11.00 Весткі.

11.10 «Сам сабе рэжысёр».

12.05 «Святочнае шоў Валянціна Юдашкіна».

14.00 Весткі.

14.15 Міжнародны конкурс дзіцячай песні «Новая хвала - 2010».

16.40 Прэм'ера. «Ізмайлаўскі парк».

19.00 Весткі.

19.25 Прэм'ера. «Ізмайлаўскі парк». Працяг.

20.15 Фільм «Ціхія хвоі». Расія, 2009 г.

22.05 Прэм'ера. Вострасюжэтны фільм «Хавайся!». 2010 г.

23.45 Фільм «Мама выйшла замуж».

07.40 Мультфільм.

08.00 Сёння.

08.20 «Дзікі свет».

08.45 «Іх норавы».

09.20 «Ямо дома!».

10.00 Сёння.

10.20 «Першая перадача». Аўтамабільная праграма.

10.55 «Крамлёўская жонкі».

11.50 «Дачны адказ».

13.00 Сёння.

13.20 «Лепшы горад Землі».

14.10 Фільм «Бамжыка».

16.00 Сёння.

16.25 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Злачыства будзе раскрыта».

17.25 «І зноў добры дзень!».

18.25 «Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».

19.00 Сёння. Выніковая праграма.

20.00 «Чыстасардэчнае прызнанне».

20.50 Прэм'ера. «Цэнтральная тэлебачанне».

21.55 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Дарожны патруль».

23.45 «Футбольная ночь».

00.15 «Асабліва небяспечны!».

09.30 Ралі. Ралійная серыя IRC. Броно (Чехія). Дзень 1.

10.00 Аўтаспорт. Аўтагонкі Гран-пры 3. Спа-Франкашам (Бельгія). Гонка 1.

10.30 Аўтаспорт. Аўтагонкі Гран-пры 3. Спа-Франкашам (Бельгія). Гонка 2.

11.00 Веласпорт. Нацыянальны тур Іспаніі. Іспанія. Этап 1.

11.45 Скачкі на лыжах з трампліна. Летні Гран-пры. HS 131. Хакуба (Японія).

12.45 Аўтаспорт. Спа-Франкашам (Бельгія).

13.30 Скачкі на лыжах з трампліна. Летні Гран-пры. HS 131. Хакуба (Японія).

15.15 Тэніс. Турнір WTA. Нью-Хэвен (ЗША). Фінал.

16.00 Веласпорт. Нацыянальны тур Іспаніі. Іспанія. Этап 1.

17.00 Кулінарная падарожжы Робэрта Макловіча: «Балтыйскі смак».

17.30 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерыял: 9 серыя.

18.20 Документальная гадзіна: «Нармальнае жыццё», маст. фільм, 2003 г., ЗША.

19.30 «Лінгвістыкі Пік-Пок», мультсерыял.

19.40 «Загадкі Мэрдака», дэтэктыўны серыял: ч. 2, 8 серыя.

20.25 Вагон (сатырычна-забаўляльная праграма).

20.30 Басанож па свецце (спазнаваўчая праграма): «Гімбы: жыццё без вады».

21.00 Тыдзень у «Аўтактыве».

21.30 Побач з намі (інфармацыйна-публицистычная праграма).

21.50 Фільматэка майстроў: «Разбіраючы Гары», маст. фільм, 1997 г., ЗША.

23.20 Тыдзень у «Аўтактыве».

07.00 Аўтактыў.

07.10 Еўропа сёння (тэлечасопіс каналу «Нямецкая хвала»).

07.35 Прэс-экспрэс (агляд медыя).

07.50 Палаванне на дзівосы (спазнаваўчая праграма).

08.10 «Шанц на «Новае жыццё», дак. фільм, 2009 г., Польшча.

08.30 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма): «Расціслаў Смаленскі».

08.40 Чалавек і вайна: «Яны хацелі забіць Гітлера», дак. фільм, 2004 г., Германія. 1 серыя: «Самотны герой».

09.25 Кулінарная падарожжы Робэрта Макловіча: «Піліны смак».

09.50 «Лекар душы», рэпартаж, 2008 г.

10.10 «Лінгвістыкі Пік-Пок», мультсерыял.

10.40 «Элі Макблі», тэлесерыял: V сезон, 22 серыя.

11.25 «Папіён» (Papillon), біяграфічнае драма, 1973 г., ЗША.

11.00 Веласпорт. Нацыянальны тур Іспаніі. Макловіча: «Балтыйскі смак».

11.30 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерыял: 9 серыя.

18.20 Документальная гадзіна: «Нармальнае жыццё», маст. фільм, 2003 г., ЗША.

19.30 «Лінгвістыкі Пік-Пок», мультсерыял.

19.40 «Загадкі Мэрдака», дэтэктыўны серыял: ч. 2, 8 серыя.

20.25 Вагон (сатырычна-забаўляльная праграма).

20.30 Басанож па свецце (спазнаваўчая праграма): «Гімбы: жыццё без вады».

21.00 Тыдзень у «Аўтактыве».

21.30 Побач з намі (інфармацыйна-публицистычная праграма).

21.50 Фільматэка майстроў: «Разбіраючы Гары», маст. фільм, 1997 г., ЗША.

ПАРТЫ

КАРЫЧНЕВЫЯ ЯДНАЮЦЦА

Алег НОВІКАЎ

**Праварадыкальны фланг
нямецкай палітычнай
сцэны напярэдадні вялікіх
узвышэння.**

Мабысь, з часоў падзення Берлінскай сцяны правы лагер ФРГ так не ліхаманіла. Тады, напачатку 1990-х гадоў, неанацысцкая сцэна літаральна ажыла дзякуючы наплыву неафітаў з былой ГДР. Прысутніца ва ўсходнегерманскіх зямельных парламентах «карыйчневых» дэпутацкіх груп была нарамальнай з'явай. Таксама, як і паведамленні ў прэсе пра напады на інтэрнаты эмігрантаў. Адначасова папулярным сярод моладзі стаў стыль скінхедаў, ішо актыўны працэс станаўлення нацы-сегменту ў інтэрнэце.

Аднак сістэмны прарыў з-за шэрагу прычынаў у неанацыстаў не атрымаўся. Колькасць выбарцаў, якія галасуюць за ўльтраправых, паступова звялася да лічбай на ўзору статыстычнай памылкі. Апошнім электаральным бастыёнам правых з'яўляецца сёня зямля Саксонія, дзе нацыянал-дэмакратам ужо два разы запар удаеца ўваіці ў мясцовы ландтаг. Сабе ў плюс па выніках апошніх двух дзесяцігоддзяў правы могуць запісаць толькі фармаванне адносна моцнай праварадыкальнай моладзевай субкультуры.

У іншым усё паступова вярнулася да фармату, у якім правы былі напярэдадні падзеі 1989 года.

Як і 20 гадоў таму, тон сярод арганізаваных праварадыкальных структур задаюць дзве групоўкі — Нацыянал-дэмакратычная партыя (NPD) і Нямецкі народны саюз (DVU). «Бронза» — у Рэспубліканскай партыі, якая адкалоўлася ад хрысціянскіх дэмакратоў у 1984 годзе. Плюс існуне цэлы шэраг дробных ініцыятыў, якія не маюць палітычнай вагі.

Так склалася, што адносіны паміж суб'ектамі правага лагера, мякка кажучы, не самыя добрыя, што лагічна адпавядзе фюрэрскаму прынцыпу партыі. Мелі месца спры «жыць дружна». Апошні раз мірны пакт пад гучнай назвай «За Германію» быў падпісаны пару гадоў таму.

Падпісанты — усё тыя ж NPD і DVU — абвязаліся не канкураваць адзін з адным на выбарах, выстаўляючы агульнага кандыдата ці спіс. Недзе праз год дамова ў аднабаковым парадку была разарвана па жаданню NPD.

Тым больш нечаканай стала заява лідэра DVU і NPD на чэрвеньскім з'ездзе нацыянал-дэмакрату. Запрошаны на тугоўку лідэр саюзу Маціяс Фаўст і яго калега Уда Фойгт распавялі пра намер аўяднаць падкантрольныя ім арганізацыі ў адно цэлае, за-

клаўшы тым самым падмурак, па іх словам, «самай моцнай правай партыі ў гісторыі ФРГ». У ліпені ў абедзвюх партыях прайшлі партыйныя рэферэндумы. У абеддвух плебісцытах 90 працэнтаў удзельнікаў падтрималі ідэю міжпартийнага альянсу.

Такую незвычайную хуткасць шматлікія эксперты звязваюць з актыўізацияй іншага праварадыкальнага праекта. Гаворка пра нізавая грамадзянская ініцыятыва, якія спекулююць на тэме ісламскай пагрозы.

Праект абкаталі ў Кёльне быўшы рэспубліканец, якімі верхаводзілі выдавец Манфред Роус і адвакат Маркус Байзіхт. Яны зракліся тэматыкі Трэцяга рэйху і заняліся выключна адной пра-

лемай — будаўніцтвам мінарэта ў адным з гарадскіх раёнаў.

У 2004 годзе «Pro Koeln» (так называлася антыісламская выбарчая ініцыятыва), атрымаўшы 4,7 працэнта, змагла праўсці ў магістрат. Кёльнскі прыклад зараўшы нацыялісту ў іншых землях. У красавіку 2010 года ў мясцовых выбарах у замлі Паўночны Райн-Вестфалія прыняла ўдзел ініцыятыва «Pro NRW». Шмат галасоў праект «Pro NRW» у суме не ахапіў, але ў шэрагу буйных гарадоў змог правесці сваіх дэпутатаў у гарадскія рады.

Зараз актыўна мусіруе ўсё тэма наконт магчымага фармавання ў нямецкай сталіцы ініцыятывы «Pro Berlin» пад прызначаныя тут на наступны год мясцовыя выбары.

Па сваёй сутнасці ідэя рознага кшталту «Pro Koeln» і «Pro NRW» вельмі простая — імпартаваць у Германію мадэль правых папулісцкіх партый Швейцарыі і Нідэрландоў, якія робяць стаўку на антыісламскую рыторыку. Аднак у арганізацыйным і ідэйным пла-не групоўкі выступаюць своеасаблівай альтэрнатывай класічнай мадэлі праварадыкальнага палітычнага руху, які сфармаваўся на нацысцкай ідэйнай традыцыі. Гэты фармат адстойвае Нацыянал-дэмакратычную партыю.

Цяпер паміж напрамкамі разгортаеца сапраўдная вайна за першасныя арганізацыі саюзу. Нягледзячы на тое, што рапэнне пра аўяднанне DVU з NPD ужо ўвогуле прынятае, шматлікія «саюзікі» не задаволены.

У іх вачах запланаванае міжпартийнае аўяднанне — не братэрства роўных, а хутчэй паглынанне. Так, па вялікаму рахунку, і ёсць. Для лідэра DVU зліццё з нацыянал-дэмакратамі — адзіны шанец вырашыць праблему партыйнай пазыцыі, якая выйшла за рамкі 900 мільёнаў єўра.

Другі фактар незадаволенасці — прысмак гістарычнага фіяска. DVU паўстаў у 1971 годзе як вынік выхаду з NPD унутранай апазіцыі. І вось зараз, праз 40 гадоў, даводзіцца прызнаваць, што тая фронда была памылкай, і з ганьбай вяртатца туды, адкуль прыйшли.

Супернікі аб'яднання прынамсі настойваюць на прыніцці новай назвы для будучай адзінай партыі. У адваротным выпадку яны гатовыя перабегчы ў шэрагі Pro і блізкіх да іх рэспубліканцаў.

Лёс бітвы за саюз цікавы не толькі з пункту гледжання міжпартийнай канкуранцыі і ідэйнай арганізацыйнай перспектывы ўсяго нямецкага праварадыкальнага руху. Стадка значна большая. Кансерватыўны юрад Ангелы Меркель у крызісе. Напачатку жніўня, калі верыць аптынням, апазіцыйныя сацыял-дэмакраты ўпершыню за 10 гадоў зраўняліся з хрысціянскімі дэмакратамі па папулярнасці (31 працэнт).

Свой кавалак ад электаральна гісторыі кансерватараў не супраць атрымаць і права. Як сцярджаюць сацыёлагі, 26 працэнтаў электарату ХДС хапецілі б на наступных выбарах галасаваць за партыі, якія ідэйна займаюць больш правы пазыцыі, чым партыя Меркель. У агульных федэральных раскладах гэта значыць амаль 10 працэнтаў галасоў выбарцаў. Пра такую колькасць патэнцыйных прыхільнікаў ультраправыя не марылі з далёкага 1989 года.

Засталося вызначыцца: хто ж галоўны праўы?

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Калі б Москва і Захад сумесна падтрымлівалі Капацісційнага кандыдата на надыходзячых прэзідэнцкіх выбарах, яны б мелі вялікія шанцы на поспех. Асяроддзе прэзідэнта Мядзведзева лічыць, што эканамічныя інтарэсы расійскай эліты важней за ўсё. Вельмі верагодна, што пры супрацоўніцтве з Германіяй і Італіяй беларускі пірог, дагэтуль некрануты прыватызацыяй, будзе падзелены паміж гэтымі гульцамі.

«Virtualna Polska» (Польшча)

Відавочна, што на прэзідэнцкіх выбарах Біларусь пасправе зняць Лукашэнку. Але на што яна разлічавае, не маючи ў кішэні ніводнага прахаднога кандыдата, незразумела. Эксперты аднаголосныя: лідэр кампаніі «Гавары праўду!» Уладзімір Някляеў, правадыр руху «За Свабоду»

д» Аляксандр Мілінкевіч і намеснік старшыні Аб'яднанай грамадзянскай партыі Яраслаў Раманчук, які стукаецца ў вароты Крамля, выбары не выйграюць. ... Зваліць яго (Лукашэнку) здольная, хіба што, здрада генералаў КДБ.

«Росбалт» (Расія)

Cітуацыя з Лукашэнкам цяпер нагадвае сітуацыю з Саакашвілі. У выпадку з Саакашвілі Расія пасля жнівенскай вайны авбясціла яму байкот... Хтосьці лічыць, што байкатаўца кіраўнікоў дзяржаваў — не самы лепшы сродак. Маўляй, Лукашэнка пакрыўдзіца, сыдзе, лясне дзвярыма. Дзвярыма ляснучы можа, а вось ісці яму, па вялікім рахунку, няма куды. Як бы ні працавалі заходнія піар-спецыялісты, мала хто з замежных лідэраў адважыцца працягнуць «апошняму дыктатару» руку. Тым больш, што

праз некалькі месяцаў у Лукашэнкі выбары. І ён іх, вядома, як зайдёды, «выйграе». А Захад іх зноў не прызнае. Далей — справа за беларусамі. Ім выразна далі зразумець, што Лукашэнка Расіі больш не саюзник.

«Московский комсомолец» (Расія)

Пададзеных «в», падчас сустрэчы кіраўнікі Малдаві і Грузіі абмеркавалі яшчэ адну ідэю — магчымае запрашэнне ў ГУАМ беларускага лідэра Аляксандра Лукашэнку. Праўда, учора грузінскія афіцыйныя асобы адмовіліся абмяркоўваць з «в» гэта пытанне, называўшы яго «занадта далікатным». Аднак пасля нядаўнай сустрэчы ў Крыму спадароў Саакашвілі і Лукашэнкі ў адносінах Мінску і Тблісі назіраеца відавочнае збліжэнне. Больш таго, крыніцы «в» у грузінскім кіраўні-

тве паведамілі, што Міхаіл Саакашвілі ўжо накіраваў беларускаму калегу запрашэнне наведаць Грузію. Цяпер грузінскія ўлады ча-каюць ад Мінску афіцыйнага адказу.

«Коммерсантъ» (Расія)

У мінулую нядзелю на расійскім тэлеканале НТВ быў прадэманстраваны яшчэ адзін дакументальны фільм, галоўным героям якога стаў Аляксандар Лукашэнка. «Хросны бацька - 3» стаў чарговым цвіком, які расійская ўлада з задавальненнем убівае ў труну прэзідэнта Беларусі, даючы канчаткова зразумець пра свой намер спыніць любую падтрымку адъёмнага палітыка. Відавочна, што Крэмль рыхтуеца да наступных прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі, перамогу на якіх Бацьку будзе атрымаць ужо не проста.

«Індэпендент ньюс» (Украіна)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

УКРАЇНА. ТРЭБА ПАКАЯЦЦА ЗА ГЕНАЦЫД ФІНА-УГРАЎ

Ліст з заклікам да ўкраінцаў пакаяцца за генацыд з'явіўся ў інтэрнэце. Яго аўтары звяртаюць увагу на такі этап у гісторыі Украіны, калі былі каланізацыйныя землі фіна-уграў, на тэрыторыі якіх зараз знаходзіцца цэнтральная Расія. «Каля тысячы гадоў таму Кіеўская Русь акупавала заход сучаснай Расіі, гэтыя землі засяялі фіна-угорскія плямёны. Тубыльцы жылі ў гармоніі з навакольным светам. Дзеци прыроды, яны не ведалі зла, не ведалі подласці», — такім чынам малююцца землі сучаснай Расіі да прыходу дніпроўскіх акупантаў. Пасля прыйшлі ўкраінцы. На думку аўтараў ліста, «тое, што ўчынілі старажытныя ўкраінцы на фіна-угорскіх землях у Х—ХII стагоддзях, нельга называць інакш, чым генацыдам. Абараўгена нішчылі не толькі фізічна, але і духоўна. Украінцы паслядоўна знішчалі тубыльскую мову і культуру, скіралі з твару зямлі народную самасвядомасць. Ахвярамі сталі культура, мова». Аднак самая страшнае, калі верыць тэсту лісту, тое, што палітычная культура Русі перадалася тубыльцам, у выніку чаго і ўзнікла цяперашняя расійская аўтарытарная традыцыя. «Пуцін ці Мядзведзеў — гэта наша тварэнне?! Якім ж нягоднікамі павінны быць старажытныя ўкраінцы, каб ініцыяваць з'яўленне на свет такіх «правадыроў нацыі»?». У фінале ўкраінцу заклінаюць узяць на сябе адказнасць за генацыд фіна-уграў і нават выплаціць грошовую кампенсацыю.

На матэрыялах *Lifejournal*

ГЕРМАНІЯ. ДЫРЭКТАР МЗС АДМОВІЎСЯ АД КАХАНКА

Як вядома, Гвіда Вестэрвеле, міністр замежных спраў ФРГ, належыць да катэгорыі сексуальных меншасцяў. Менавіта таму ў замежных туры з ім ездзіць не жонка, а яго каханак Міхаэль Мронц. «Мы жадаем прынесці ў свет думку пра талерантнасць», — кажа пара. Такая практика выклікала неадназначную рэакцыю ў краінах, дзе гомасексуалісты пераследуюцца на дзяржаўным узроўні. Эта, здаецца, выклікала напружанасць у адносінах ФРГ з такога кшталту дзяржавамі. Інакш цяжка раствумачыць, чаму на днях нямецкі МЗС афіцыйна заявіў, што Міхаэль будзе заставацца дома, калі дырэктар ведомства накіруеца ў краіну, дзе гомасексуалізм лічыцца злачынствам. А сёння на свеце за нетрадыцыйны секс караюць смерцю ў Судане, Іране, Самалі, Нігерыі, Саудаўскай Аравіі, Маўрытаніі і Йемене. Заканадаўства яшчэ 70 краін разглядае гомасексуалізм як злачынства рознай ступені цяжкасці. Сам кіраўнік нямецкай дыпламатіі ад ідэяў талерантнасці не адмаўляеца, аднак прызнае, што «несці прагрэс» давядзеца паступова.

На матэрыялах *«Tageszeitung»* (Германія)

ФРАНЦЫЯ. ЧАРГОВЫ ФЕСТЫВАЛЬ КЕЛЬТАЎ

У правінцыі Брэтань адкрыўся юбілейны 40-ы фестываль з узделам прадстаўнікоў кельцкіх народаў (брэтонцы, жыхары вострава Мэн і Галіцыі, шатландцы). Програма мерапрыемства вельмі разнастайная: канцэрты, лекцыі па гісторыі, выступы музыкаў, танцы і г.д. Хаця абсалютная большасць мерапрыемстваў мае выключна культурніцкі характар, усім зразумела, што фестываль закранае і палітычнае пытанне: як абараніць культуру кельцкіх народаў ад асіміляцыі. Так атрымалася, што акрамя ірландцаў іншыя народы не маюць сваёй дзяржаўнасці. Нават у Ірландыі, дзе амаль паўсюды пануе англійская мова, сітуацыю цяжка называць аптымальнай. Калі меркаваць па прэсе, то большасць кельцкіх нацыяналістаў выступаюць супраць барацьбы за свае асобныя дзяржавы. На іх думку, трэба развіваць мясцовую культуру і перш за ёсць музыку, якая сапраўды вельмі папулярная ў свеце і можа стаць каталізаторам росту інтэрэсу саміх кельтаў, якія раскінутыя па шматлікіх краінах, да сваіх кіраней. Добрым прыкладам з'яўляецца Брэтань, дзе палітычны рух за дзяржаўную самастойнасць дастаткова слабы. Аднак апошнім часам дзяячыя бума кельцкай музыкі назіраеца сапраўдны нацыянальны рэнесанс. У правінцыі з насельніцтвам 900 тысяч чалавек 180 тысяч размаўляюць па-брэтонску. Пра такія лічбы яшчэ пару дэкад нікто нават не марыў.

На матэрыялах *«Le Figaro»* (Францыя)

КІТАЙ. ПЕСНІ СУПРАЦЬ МЕНТАЛЬНЫХ ХВАРОБ

У псіхіяtryчным шпіталі аднаго з кітайскіх гарадоў пацыентаў ставяць на ногі дзяякуючыя песнім часоў Мао і Сталіна. Кожны дзень пасля абеду хворыя праходзяць незвычайную аўдыё-працэдуру — слухаюць маршы і песні, якія кітайцы спявалі ў эпоху Культурнай рэвалюцыі і Вялікага скаку. Калі верыць дактарам, музыкальная тэрапія сапраўды дапамагае, асабліва быўлым вайскоўцам. Зараз медыкі спрабуюць развіваць поспех, прымушаючы пацыентаў саміх спявачаў.

На матэрыялах *«Le Monde»* (Францыя)

МАЛДОВА. ГІМПУ РЫХТУЕ ПРАВАКАЦЫЮ СУПРАЦЬ МАСКВЫ

Чым бліжэй 23 жніўня, тым больш спекуляцыі вакол выконваючага абавязкі прэзідэнта Малдовы Міхая Гімпу на старонках мадаўскай прэсы. З'явіліся чуткі, што 23 жніўня (Дзень падпісання пакта Молатава — Рыбентропа) Гімпу прадставіць да адной з афіцыйных мадаўскіх узнагарод саюзніка Гітлера, румынскага маршала Антанеску. Камуністы, натуральна, супраць. Пры гэтым, аднак, імі выкарыстоўваецца цікавы аргумент. Як піша блізкая да іх «Новая газета», «пакт 1939 года — гэта гісторычны дакумент, абумоўлены логікай свайго часу, нічым не лепшы і не горшы за іншыя падобныя пакты і дамовы».

На матэрыялах *«Новая газета»* (Малдова)

► ЦІКАВА

ВЫРАТАВАЦЬ ПРЭЗІДЭНТА

Алег ПЯТРОЎ

Вуснамі чачэнскага лідэра Рамзана Кадырава Москва абвясціла чарговую вайну рэшткам федэралізму ў Расіі. Кіраўнікам нацыянальных аўтаномій хочуць забараніць называцца прэзідэнтамі.

Федэралізм Расіі афіцыйна стала пасля таго, як у студзені 1918 года, разагнаўшы Устаноўчыя сходы, Саўніркам прыняў Дэкларацыю правоў працоўнага і эксплуатаванага народу. У Дэкларацыі быў такі пункт: «Расійская Савецкая Рэспубліка заснавана на свабодным саюзе свабодных нацый як федэралізм Савецкіх нацыянальных рэспублік».

Аднак толькі ў 3-й Канстытуцыі РСФСР быў больш-менш пратыснены нормы федэралізму. З'явіліся асобныя раздзелы пра аўтаномныя рэспублікі, іх органы дзяржаўнага кіравання, пра нацыянальныя акургі і г.д. Праўда, тая аўтаномія была хутчэй папіровай.

Падчас параду сувэрэнітэтаў 1990-х гадоў аўтаномныя рэспублікі сталі папросту рэспублікамі, а іх кіраўнікі — прэзідэнтамі. На нейкі час рэгіёны нават пачалі дыктавацца сваю волю Москве.

Апошнія гады назіраеца зворотная тэндэнцыя. Так, вярнулася дарэвалюцыйная практика прызначэння кіраўнікоў усіх суб'ектаў федэралізму, уключаючы нацыянальныя рэспублікі. У дадатак з'явіліся так званыя федэральныя акургі, якія кампенсуюць існавацца ў царской Расіі «намесніцтва».

І вось новы цвік у труну расійскага федэралізму. Зрабіў яго чацянскі прэзідэнт Рамзан Кадыраў. 12 жніўня Кадыраў на публіцы адмовіўся ад звання прэзідэнта, паколькі, па яго словам, двух прэзідэнтаў у адной дзяржаве быць не можа. У якасці кампенсацыі ён патрабаваў даць яму званне «імам».

Дэмарш Кадырава і яго асабістая забабоніца наконт жадання стаць імамам трактуюцца ў расійскай прэсе па-рознаму. Шмат хто бачыць тут банальны сепаратызм. Нават сам факт асаблівай працэдуры атрымання легітимнасці (імам — духоўная асона) падкрэслівае статус Кадырава і спецыфіку Чачні. Не кожучы пра тое, што змена назвы пасады з «прэзідэнта» на «імама» значыць не паніжэнне, а, наадварот, павышэнне аўтарытэта. Нарэшце, атрымаўшы статус імама, Кадыраў неафіцыйна пашырае сваю кампетэнцыю на ўесь Паўночны Каўказ, які ў XIX стагоддзі ўваходзіў у склад імамату Шаміля.

Іншыя эксперыты лічаць, што гэты крок Кадырава дэманструе моц, якую набыў палітычны іслам у рэгіёне. Каб надаць легітимнасць сваёй уладзе, кіраўніц-

тва Чачні вымушана выкарыстоўваць рэлігійны антураж, весці ісламскі дыскурс.

Затое выхадка Кадырава дала глебу аматарам пажартавацца. Здаецца, усе вядучыя выданні Расіі дзеля хохмы прапанавалі пашырыць ідэю Кадырава на іншыя суб'екты РФ. Напрыклад, называць кіраўніка Калмыкіі ханам. А Якуціі — тайон. Для кіраўнікоў цэнтральных абласцей Расіі пасуе, на іх думку, статус «князь». Што да Калінінградскай вобласці, то яе, з улікам гістарычнай спецыфікі, павинен узначаліць кайзер. Далей — больш. Нехта выступіць за тое, каб вярнуць ФСБ гістарычную назыву — «Пыточны приказ».

Сур'ёзна казаць пра тое, што Кадыраў стане імамам, пакуль не даводзіцца. Прынамсі Рамзан Кадыраў на публіцы патрэбна згода вярхоўнага мусульманскага духоўнага кіраўніцтва, якую ён так простирае і хутка не атрымае. Тым больш, што сам Кадыраў быццам згодны на тое, каб называцца «кіраўнік рэспублікі». У верасні адпаведнае рашэнне пра новую назыву кіраўніка адміністрацыі быццам будзе прынятае законам Чачні.

На фоне жартаў пра імамаў і ханаў, між тым, адбываючыяся больш канкрэтныя рэчы. Кадыраў паклаў старт новай фазе дэмантажу правоў малых народоў Расіі, якіх крок за крокам пазбаўляюць сімвалу дзяржаўнасці.

Быццам па сігналу зверху шэраг лідэраў аўтаномій падтрымалі ініцыятыву Кадырава. Так, не мае жадання называцца прэзідэнтам кіраўнік Кабардзіна-Балкаркі Арсен Канокаў. На пытанні

журналістаў, кім лічыць сябе спадар Канокаў, той сказаў, што ён «антыхызысны менеджэр».

У дзяржаўную думу ў хуткім часе будзе ўнесены законапраект, які прадугледжвае «забарону на выкарыстанне ў назвах органаў або ўрадавых асобаў суб'ектаў РФ слоў, якія складаюць аснову назваў федэральных органаў дзяржаўной улады».

Працэс уніфікацыі назваў кіраўнікоў рэгіёнаў, аднак, не будзе гладкім. Як мінімум супрацьстаяць законапраекту будуць выступаць Татарстан і Башкірія, дзе гістарычна моцныя ідзі нацыянальны дзяржаўной аўтаноміі.

«Улады Татарстану не лічаць неабходным амбяркоўваць закон аўтаноміі кіраўніка рэспублікі», — заяўіў прэс-сакратар татарскага прэзідэнта Андрэй Кузьмін. А новы прэзідэнт Башкіркі Рустэм Хамітаў яшчэ ў дзень сваёй інагурацыі 19 ліпеня сказаў, што не будзе пераглядаць рэспубліканскі статус рэгіёна і адмаўляцца ад пасады прэзідэнта.

Чым бы не закончыцца набірочы сілу канфлікта метраполіі і ўскрайні, гэта толькі прэлюды да больш маштабнай канфрантацыі. Аналіз тэндэнций сведчыць пра канцептуальнае жаданне цэнтру цалкам ліквідаваць нацыянальныя адміністрыацыйныя адзінкі. Прынамсі сайт партыі «Патрыёты Расіі» не хавае стратэгічных задач стартаваўшай ціпера реформы: «Патрэбна ініцыятыва, націраваная на адмову ад прэзідэнцкіх тытулаў, ліквідацыю статуса рэспублікі ў складзе Федэралізму, прывядзенне ўсіх суб'ектаў да аднаго прававога статусу».

ЗА ПОЛЬШЧУ РЭГІЁНАЎ

Алег НОВІКАЎ

За Бугам шырока святкуюць 90-ю гадавіну Варшайскай бітвы. Між тым летам 1920 года адбылася яшчэ адна падзея, якая, магчыма, мае для краіны не меншае значэнне, чым Цуд над Віслай.

«Не паляк, не немец, а сілезец!» Пад такім лозунгам 17 ліпеня ў цэнтры сталіцы Шлёнскага (Сілезскага) ваяводства Катавіцы маніфеставалі прыкладна тысяча чалавек.

Яны — у большасці сябры ініцыятывы Руху за аўтаномію Сілезіі (Ruch Autonomii Śląska) — святковалі 90-ю гадавіну ўстаноўлення аўтаноміі Сілезскага ваяводства і прыняцця акту, які надаваў Горнай Сілезіі права аўтаноміі ў складзе польскай дзяржавы. Адпаведна тэксту акту, які прыняў Польскі сейм, Сілезія атрымлівала шырокія права самакіравання: уласны парламент, казну, паліцию і сістэму адукцыі.

На думку маніфестантаў, прыйшоў час аднавіць былыя прывілеі рэгіёну, які скасавалі ў 1945 годзе савецкія ўлады (праўда, у часы рэжыму санкцыі польскія палітыкі таксама выступалі за ліквідацыю «дзяржавы ў дзяржаве»). Падчас акцыі яе арганізаторы прапанавалі публіцы і прадстаўнікам СМІ праграму акцый і мерапрыемстваў, вынікам рэалізацыі якіх стане вяртанне Горнай Сілезіі статусу аўтаномнай правінцыі. Праграма называеца «Аўтаномія-2020».

На першы погляд, маніфесццыя ў Катавіцах чымосьці подобная да палітычнага карнавалу. Аднак не ёсё так проста. Лепшы доказ таму — прынятае ў маі гэтага года варшайскім чыноўнікам заключэнне па пытанню так званай сілезскай мовы. Увесну Ruch Autonomii Śląska (RAŚ) папрасіў, каб мясцовай гаворцам наядлі статус рэгіональнай мовы. Пры гэтым актыўніцы Руху за аўтаномію Сілезіі спасылаліся на вынікі апошняга перапісу ў рэгіёне. Адказаўчы на пытанне анкеты, у графе «нацыянальнасць» 179 тысяч чалавек указалі, што належаць да сілезскай нацыі. Сярод іх яшчэ 56 тысяч адзначалі, што лічыцца першай мовай сілезскую.

У дадатак ёсьць прыклад кашубаў — заходнеславянскага этнусу, які живе ў Памор'і. У 2005 годзе кашубская мова набыла статус рэгіональнай, што, дарэчы, спрыяла развіццю мясцовага туризму. Кашубская культура і фальклор сталі адной з галоўных турыстычных фішак.

Аднак, нягледзячы на ўсе вышэй згаданыя аргументы, Варшава катэгорычна сказала сілезцам «не». Як гаворыцца ў заключчні спецыяльнай камісіі, сілезскі дыялект не мае вялікіх адрозненняў ад іншых рэгіональных гаворак, кшталту вялікапольскай і мазурскай. Тому прызнаць яго мовай магчыма.

У такім рэзюме відавочныя палітычныя аспекты. Нельга нават параўноўваць кашубскую і сілезскую пытанні ў польская гісторыя. Сілезія — вельмі багаты на карысныя выкапні край — дотгі час была аб'ектам інтарэсу для ўсіх рэгіональных палітычных цэнтраў: Саксоніі, Пруссіі, Чэхаславакіі, Польшчы, фашысцкай Германіі... Каб падкрэсліць значнасць Сілезіі, лідэры RAŚ любяць згадваць слова прэм'ера Вялікабрытаніі Дэвіда Ллойд Джорджа. У 1920-я гады ён сказаў: «Далучыць Сілезію да Польшчы — тое ж самае, што даць малпіе гадзіннікі, які яна адразу сапсце».

Каб вярнуць у сваё лона Сілезію, толькі ў 1920-я гады палікам спатрэбілася арганізація трох паўстанні. Тая ж аўтаномія Сілезіі была нічым іншым, як вялікім пернікам для сілезцаў напярэдадні рэферэндуму, які павінен быў вырашыць, у склад якой дзяржавы — Германіі або Польшчы — увойдзе край.

Стаяла лета 1920 года. Войскі Тухачэўскага імкніла набліжаліся да Варшавы, і перспектывы застацца ў краіне, якая будзе захопленая камуністамі, зразумела, не выплікала вялікага захоплення ў сілезіаў. Акрамя таго, напярэдадні прускім парламентам у Берліне быў таксама прыняты закон пра аўтаномію Сілезіі. Такім чынам, палікам трэба было прапанаваць электрапатруту нешта больш цікавае. Тому з Варшавы літаральна засыпалі тузы ў бонусамі — далі ім самыя шырокія аўтаномныя права.

Дарэчы, разалюцыя Сейму ад 15 ліпеня 1920 года пра аўтаномію Сілезіі спарадзіла яшчэ адзін цікавы гістарычны прэцэдэнт. Аказаўся, што сілезцы атрымалі канстытуцыю раней, чым самі паліякі (вархоўны закон Другой

Рэчы Паспалітай будзе прыняты толькі ў сакавіку 1921 года).

Здавалася, што пасля другой сусветнай вайны, калі ўся Усходняя Еўропа цалкам перайшла пад кантроль Масквы, сілезскае пытанне знікне само па сябе. Нічога падобнага. Ідэя адраджэння сілезскай дзяржавы перажыла нават «халодную вайну». У 1989 годзе Ота фон Габсбург, дэпутат нямецкага Хрысціянскага сацыяльнага саюза ў Еўрапарламенце, выцягнуў з пыльных архіваў праект сілезскай Швейцарыі, пра які шмат казалі ў пачатку 1920-х гадоў. Яго аўтары выступалі за стварэнне ў Сілезіі другой Швейцарыі — саюзу нямецкіх, польскіх і чэшскіх кантонуаў. Габсбург пропанаваў тую ж схему.

Ініцыятыву адразу падтрималі нямецкія арганізацыі выгнаных — немцы, дэпартаўнія з Польшчы пасля другой сусветнай вайны. Канец усім спекуляцыям на гэты конт паклала заява МЗС ФРГ пра тое, што адзінай Германія не будзе дамагацца перагляду ўсходніх межаў.

Думаецца, менавіта магчымае вяртанне «выгнаных» прымушае польскіх чыноўнікаў асцярожна ставіцца да праекту аўтаномнай Сілезіі. Логіка простая — калі ёсьць асобная сілезская мова, ёсьць і асобны народ. А калі ёсьць народ, дык чаму ён не мае аўтаноміі, якую ўжо калісьці меў? Калі вярнуць аўтаномію, давядзенцы згадаць, што нямецкая мова таксама да вайны мела тут статус афіцыйнай. Калі ў край вернуцца немцы, узнікне пытанне кампенсацыі за канфіскацыі падчас дэпартацыі.

Таму пры ўсіх папулярных у сучаснай Польшчы сеансах настальгіі па часах Другой Рэчы Паспалітай на вяртанне Сілезіі аўтаномнага статусу польская эліта не пойдзе. Аўтанамістам застаецца змагацца. Яны гатовыя да барацьбы і робяць стаўку на лозунг «Польшча рэгіёнаў».

Ідэя ў тым, каб рэанімаваць папулярную ў 1990-я гады ў краіне Лігу рэгіёнаў, якая выступала за паслабленне функцый метраполіі на карысць правінцыі. Бліжэйшым часам суполкі новага руху плануецца заснаваць ва ўсіх ваяводствах. Наступным крокам будзе Марш рэгіёнаў на Варшаву (ён запланаваны на 2015 год) і, нарэшце, у 2019-м у Канстытуцыйно, як прагназуецца лідэры RAŚ, будуць унесеныя папраўкі наконт правоў Сілезіі.

Вось такія пражэкты. Застаецца да чакацца вынікаў.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ЭРЫКА ШТАЙНБАХ

Кансерватыўная партыя Хрысціянска-дэмакратычны саюз (CDU) і лідэр арганізацыі Федэральнага аб'яднання выгнаных (BdV), што абараняе права асобаў, вымушаных пакінуць землі, якія пасля вайны перайшлі ад Германіі да Польшчы і ССР, іх нашчадкаў, у гэты дні святкуюць круглу дату. 60 гадоў таму прадстаўнікі 30 арганізацый дэпартаўніх з усходу немецкай прынялі ў Штутгарце так званую «Харту выгнаных», якая заклала падмурок для стварэння BdV. Для Эрыкі Штайнбах і яе сябров па BdV дасюль вельмі важна, каб пункты «Харты выгнаных» у некаторай ступені (сама Эрыка кажа пра маральнае вымярэнне) дасюль вызначалі курс зневажні ўсходніх палітыкі ФРГ. Эта, натуральна, не падабаецца суседзям ФРГ, якія бачаць у дзейнасці BdV замах на іх цэласнасць, а таксама левым нямецкім партыям. Апошняя пратэстуюць супраць святкавання гадавіны прыняцця «Харты выгнаных», паколькі яе прымалі тыя, хто ў большасці ў часы Гітлера быў нацыстамі. Акрамя таго, аўтары харты не бралі пад увагу злачынства Германіі на акупаваных землях, а таксама Халакост. Яны звяртаюць увагу на тое, што Штайнбах не хоча адмовіцца ад пратыкана ў «Харты выгнаных» пункту «Права на радзіму», які фактычна ўтрымлівае заклік да вяртання межаў Германіі 1937 года. Так ці інакш, заявы лідэраў BdV сапраўды часта знаходзяцца на мяжы палітычнай каректнасці. Так, напярэдадні юбілею падпісання «Харты выгнаных» у адным з інтэрв'ю Эрыка заявіла, што вязні канцлагераў жылі ў лепшых умовах, чым выгнаныя.

МІХАІЛ СААКАШВІЛІ

Калі верыць аўстрыйскай газеце «Standard», прэзідэнт Грузіі нажыў сабе ворагаў не толькі ў Крампі, аднак і ў крымінальным асяроддзі. Газета сцвярджае, што аўстрыйская паліцыя знайшла ў арыштаваных грузінскіх аўтарытэтаў, якія жывуць у краіне, план адхілення цяперашняга грузінскага гарантана ад улады. Схема быццам уключае замах на прэзідэнта і міністра ўнутраных спраў, а таксама паралельную арганізацыю анатурадавых маніфестацый. У змове быццам узделычнае калія ста буйных злодзеў. На гэтым этапе, адпаведна той жа «Standard», групоўка займалася зборам грошей на пераварот. Выданне таксама сцвярджае, што праз нейкага ўладальніка грузінскага кафэ ў Вене змоўнікі падтрымлівалі контакты з сілавімі структурамі ў Pacii. Калі гэта сапраўды так, то тут няма нічога дзіўнага. Тактычна задачы Pacii і крыміналу ў Грузіі супадаюць. Міхail Saakashvili, якія вядомы сваёй антыкрамлёўскай пазіцыяй, таксама паслядоўны змагар і з грузінскім крыміналам.

ХАСЭ ЛУІС САПАТЭРА

Прем'ер-міністр іспанскага ўраду і лідэр сацыялістичнай рабочай партыі падвёў першыя вынікі праграмы, якую ён запусціў год таму. Яе сэнс у тым, каб прыняць на радзіму нашчадкаў палітычных эмігрантаў, якія напрыканцы 1930-х гадоў збеглі з Іспаніі ў пошуках выратавання ад правага тэрору Франка. Праграма сапраўды ўдалася: 222 500 нашчадкаў быльых грамадзян Іспаніі падалі заявы на атрыманне іспанскага пашпарту. Чакаецца, што яшчэ як мінімум 500 тысяч чалавек хутка ўзгадаюць свае іспанскія карані. У 95 процэнтах выпадка Мадрыд задавальняе просьбу пра вяртанне на Пірэней. Праграму рэпатрыяцыі Сапатэра разглядае ў кантэксце аднаўлення гістарычнай справядлівасці. Між тым, апазыцыя з правай Народнай партыі крытыкуе ініцыятыву сацыялістай. Магчыма, яна баіцца, што новыя іспанцы будуть у якасці падзякі галасаваць за партыю сацыялістай, тым больш, што іхнія бабкі і дзяды ўцякалі з Іспаніі мінавіта з-за сваіх левых поглядаў. Аднак тут не ўсё так проста. Галоўным чынам заявы аб вяртанні на гістарычную бацькаўшчыну пабеглі падаваць нашчадкі іспанцаў, якія аселя на Кубе. Імі, відавочна, кіруе імкненне як мага хутчэй вырвавацца са свету сацыялізму.

► ЮБІЛЕЙ

КРАЯВІД З ЧУЖЫМІ ХВОЯМІ ПУЦЯВІНАМІ ЛАРЫСЫ ГЕНІЮШ

Алесь ГІНЗБУРГ

У 2010 годзе мы святкуем
вялікі юбілей паэткі
Ларыса Геніюш. Памяць
адной з распачынальніц
нацыянальнага адраджэння,
сумлення і шматбольнага
сэрца нацыі сёлета
ўшаноўваеца прыхільнікамі
незалежнай Беларусі па
ўсім свеце. Напярэдадні ж
дня нараджэння Геніюш
своеасаблівае духоўнае
пабрацімства з'яндала два
гарадкі Еўропы — чэшскі
Вімперк і беларускую Зэльву.
З імі быў цесна сплецены
лёс сям'і Геніюшаў, і кожны
па-свойму стаў турмою для
іх... 8 жніўня беларусы
Чэхіі ўшанавалі памяць
нацыянальнай паэткі
адкрыццём дакументальнай
выставы ў Ваўчынай вежы
замка Вімперк.

Жывы замак

«Вітаю ў нас на Шумаве!» — звяртаецца спадар з музичным іменем Антанін Дворжак да гасцей з Прагі і Мінска. Спадар Дворжак — каштальян замка Вімперк, пекнага помніка архітэктуры рэнесансу, заснаванага родам Рожмберкаў у XII стагоддзі. На чэшскі ўзоровень захаванасці спадчыны замак можна назваць занядбаным, але ў добрым стане. Ён узяты пад абарону ЮНЭСКА, і сёлета поўным ходам ідзе яго рэстаўрацыя. Рабочыя ўзводзяць наноў частковая захаваныя сярэднявечныя муры і на зайдзрасць беларускім аматарамі старажытнасці вызываючы ўнікальны інтэр'ер XV стагоддзя з-пад «ноўых» пераборак XVIII.

«Вімперк — гэта неацэннае уражанне. Я падсумавала для сябе розніцу з нашымі Мірскімі замкамі. Вімперк не такі штучна намакіянжаны, гэта замак жывы, реальны, у якім жылі людзі, а цяпер працујуць археолагі, рэстаўратары. Тут няма шыку, затое ёсьць гісторыя, легенды, пошуки слядоў і думак Геніюш», — кажа пражская беларуска Алена Ціхановіч, натхняльніца паездкі і арганізаторка мемарыяльнай выставы. Адкрыццё выставы арганічна ўплечанае ў экспурсію-знаёмства з замкам. Каб знаёмства не расцягвалася, да беларускіх госцяў прыстаўлены хлопчык — сын замкавага каштальяна, які прыспешвае тых, хто ма-рудзіць, спецыяльна вывучаным: «Наперад, калі ласка».

Групу заводзяць у падвал — і дзвёры замыкаюцца. «Запомніце гэтую камору», — просіць каштальян, калі мы мінаем змрочнае халоднае сутарэнне сярэднявечнай кацэлі.

Але неўзабаве — свобода. Мы ўздымаємся на Ваўчынную вежу, у

Замак Вімперк

Выставка «Ларыса Геніюш: паэтка адварагі і надзеі»

залу, дзе размешчана экспазіцыя дакументаў, прысвечаных чэшскаму перыяду Геніюш.

Паэтка адварагі і надзеі

Аўтаркай канцепцыі выставы «Ларыса Геніюш: паэтка адварагі і надзеі» была спадарыня Францішка Сокалава — вялікая сябровка Беларусі, даследчыца нашай літаратуры. Сама яна на ўрачыстасці прысутніца не змагла, але прагучая ўе пераклад верша Геніюш «Чужыя хвоі». А распачаў імпрэзу намеснік старосты горада Вімперк Богуміл Петрашэк: «Дагэтуль не так шмат людзей міжнароднага маштабу жыло ў нашым малым Вімперку. Цяпер мы ведаем, што тут была Ларыса Геніюш...»

Для чэхаў лёс беларускай паэткі — нядайнне адкрыццё. Дазнаўшыся пра драматычную гісторыю сям'і Геніюш, каш-

талян Дворжак з энтузіязмам уключыўся ў доследы. Уважліва прачытаўшы мемуары паэткі, ён вызначыў, у якім памяшканні

Каштальян Антанін Дворжак і журналістка Алена Ціхановіч

На зімовай гары

У 1939 годзе Заходнюю Беларусь далучылі да СССР, і былыя грамадзінне Польшчы Янка і Ларыса Геніюш, як і безліч іх землякоў у Чэхіі, зрабіліся людзьмі без грамадзянства. У 1945 годзе Саветы пачалі патрабаваць такіх асобаў назад «на радзіму». Ведаючы, чым скончыцца дэпартыя ў СССР, Геніюшы да апошняга супраціўляліся. Ларыса Антонаўна папрасіла заступніцтва ў прэзідэнта Чэхаславакіі Эдварда Бенеша, і мінімальная абарона была дадзеная: сям'я атрымала чэхаславацкую грамадзянства, а доктара Янку Геніюша накіравалі на працу лекарам у памежны Вімперк.

У сваёй мемуарнай «Споведзі» Ларыса Антонаўна запознена злаўвала на мужа. Яна падазравала, што высылка ў Вімперк была на мёкам з боку чэхаў для беларусаў — маўляў, у Шумаўскіх гарах так лёгка заблукваць і выблукваць ужо ў Заходній Германіі, «у абдымкі амерыканцаў»... Але застацца ў сацыялістычным блоку было свядомым рашэннем Янкі Геніюша. Яго галоўны аргумент — галечка, якая іх чакае на Захадзе ў амбен на свабоду: яму не хочацца «есці кансервы ў Францыі» (як горка іранізуе Ларыса Геніюш, пазней у ГУЛАГу гэтыя «кансервы» былі недасягальны марамі). Янка пастанаўляе застацца ў Чэхаславакіі, дзе ўдалося абжыцца і стаць сваімі.

Перабыванне Геніюшы Вімперку прыпала на зіму 1947–1948 года. Ларыса Антонаўна разрывалася паміж мужам, якому прыязджала дапамагаць па гаспадарцы і з хворымі, і 13-гадовым Юркам, які давучваўся ў гімназіі ў Празе. Калі Прага для яе — горад шчасця, то ў Вімперку ёй трывожна, яна бачыць гэтае ненавіднае ёй месца ў шэрх колерах. Менавіта такім каменна-няўтульным і сёння здаецца дом па адрасе «вулица доктара Бенеша, 161», дзе кватараўвалі Геніюшы.

Назва мястэчка Вімперк — чэшская спрашчэнне ад нямецкага «Зімовая гары» — і Ларыса Геніюш напоўніцца адчула гэты зімовы холад. Пасля камуністычнага «лотаўскага» перавароту ў 1948 годзе новы ўрад Чэхаславакіі выдае Геніюшы Саветам. З гэтага часу іх назаўжды разлучаюць з сынам.

Восем дзён пасля арышту Геніюшы правялі ў сутарэннях замка Вімперк, пасля былі этапаваны ў горад Пісэк, а адтоль у Прагу, дзе іх перадалі ўладам СССР.

...У жніўні 2010 года нішто не нагадвае пра змрочныя паваенныя падзеі. На стэндах залітай сонцам залі — фотаздымкі, дзе выяўленыя щаслівыя людзі: Янка, Юрка, Ларыса. Сенатар Томаш Ірса ў сваім выступе ад імя ўладаў Чэхіі прызнае, што тагачасны ўрад яго дзяржавы здзейніў памылку, прынёшы рашэнне аб дэпартыі беларусаў у СССР. З вакна Ваўчынай вежы адкрываецца від на парослыя «чужымі хвоямі» горы.

▶ «АМБАСОВІШЧА-2010»

ГУЧНАЯ КОДА РАЎБІЧСКАЙ РОК-СІМФОНІІ

Анатоль МЯЛЬГУЙ

**Паведамленне пра тое,
што Амбасада ЗША ў
Беларусі адмаўляеца
ад сваёй рэзідэнцы ў
Раўбічах, выклікала хвалю
расчараўання сярод
аматараў айчыннай рок-
музыкі. Справа ў тым, што
лёс вядомага музичнага
фесту «Амбасовішча», які
праводзіўся на яе тэрыторыі
ўжо пяць разоў, у гэтым годзе
апынуўся пад пагрозай.**

Сумная навіна выклікала шмат меркаванняў і здагадак, які былі спынены толькі тады, калі першыя запрашэнні на «Амбасовішча-2010» усё ж пачалі прыходзіць на адрес музыкантаў і сталых наведвальнікаў фесту. Амерыканскія сябры беларускай рок-музыкі вырашылі даць шанец нашым выкананцам яшчэ раз.

Мо таму, што сёлетнія «Амбасовішча» мела быць апошнім на гэтым месцы, шматлікія яго ўдзельнікі з замілаваннем разглядалі цудоўную раўбічскую краявіды — маляўнічую вёску Раўбічы і вадасховішча, якое паўстала на рацэ Ушача, смарагдавую зеляніну навакольных лясоў і бароў, утульнасць па-амерыканску коротка паstryканных лужкоў, на якіх ужо ў шосты раз разгортвалася музичная дзея фесту.

Ад невясёлых думак пра будучыню фесту ўсіх запрошаных на «Амбасовішча» адгарнула яго музичнае аздабленне: пад напаўзабытая хіты «Slade i Sweet» настрой тых, хто ў гэты дзень прыехаў на фест, патроху мяняўся да лепшага ў чаканні заяўленай музичнай праграмы «Амбасовішча-2010».

І вось надышоў час, калі цырымонію адкрыцця апошняга ў Раўбічах фесту распачаў сваім уступным словам Часовы павернаны ў спраўах ЗША ў Беларусі Майкл Скэнлан, які адзначыў, што за гады правядзення «Амбасовішча» фест пераўтварыўся ў самае «жывое і гучнае» мэрапрыемства амбасады ЗША ў Беларусі. Яго ўдзельнікамі на працягу ўсяго часу яго правядзення сталі нямана цудоўных беларускіх і амерыканскіх выкананцамі, якія дзяліліся са слухачамі сваім пазітыўным настроем. Як і любая пазітыўная з'ява, адзначыў Часовы павернаны, «Амбасовішча» павінна мець працяг. Магчыма, у іншым месцы, магчыма, у іншым фармаце. У знак таго, што гэта не проста мары, спадар Скэнлан выпусціў на паветра галубоў.

Гэты сімвалічны жэст стаў сігналам для пачатку музичнай праграмы «Амбасовішча-2010». Гэтым разам, улічваючы няпэўную сітуацыю з месцам правядзення наступнага фесту, яго ар-

Гурт «У нескладавае»

«The Bishops» (ЗША)

ганізаторы вырашылі падвесці своеасаблівую рахункі і запрасілі пераможцаў мінулагодніх «Амбасовішчаў». Распачаць сёлетнью канцэртную праграму было даручана мінулагоднім пераможцам фесту — слáўгарадскому гурту «Хуткі смóўж». Каманда — рэдкі госьць на сталічных канцэртных пляцоўках, і таму было цікава парапаўць узровень музыкантаў «Хуткага смаўжа» цяперашні і мінулагодні.

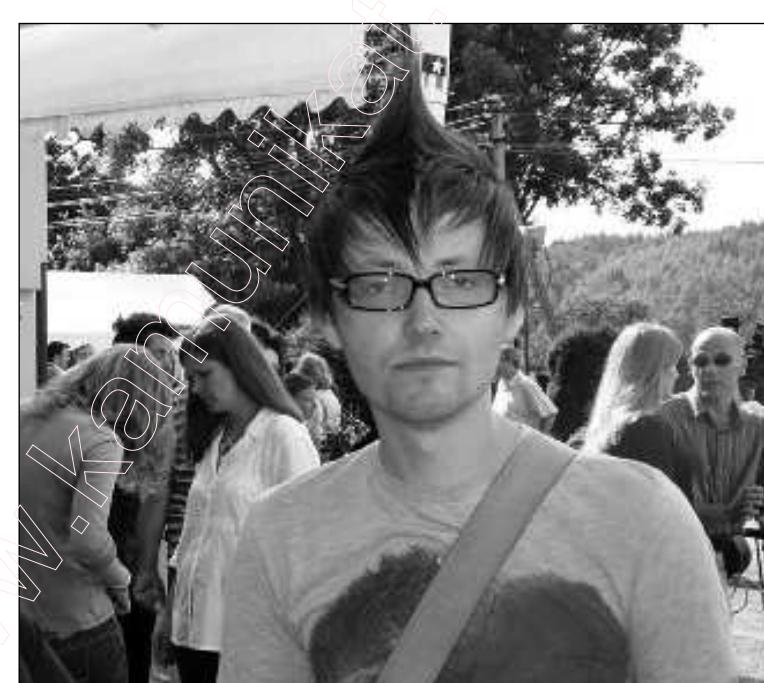
Да гонару слáўгарадцаў (нездарма ж, са слáўнага горада!) адчувалася, што год для рэгіянальных выкананцяў не прайшоў дарма: гурт набыў яшчэ больш прафесіяналізму, а іх праграма займела шмат якія рысы сапраўднага музичнага шоу.

Песні, якія выканалі музыканты на пачатку праграмы фесту («Малако», «Ехалі казакі», «Пра газ»), прывабілі слухачоў яркімі аранжыроўкамі, гумарам і выкананчай дасканаласцю, асабліва ўдзельнікаў духавой групы.

Слаўгарадскіх «ветэранаў» змянілі ўдзельнікі больш маладога калектыву — гурта «Босае сонца», якія сталі вядомы беларускім слухачам дзякуючы перамозе на фэсце «Беларуская бардаўская восень-2007». Але ў адзрэзенне ад бардаўска-акустычнай гучання, што дамінавала ў ранейшых песнях гурта, на «Амбасовішчы» ўдзельнікі «Босага сонца» выканалі некалькі кампазіцый у больш жорсткіх рок-аранжыроўках.

Гэтыя змены выклікалі палеміку сярод тых, хто прызначыўся да твораў гурта ў акустыцы. Асабліва рознагалосці тычыліся манеры спеваў вакаліста Алеся Зайцева, якому, здаецца, не зашкодзіла дадаць да сваёй лірычнай вакальнай палітры трошкі рок-драйву ці хаця б скрымінгу.

Пазітыўную хвалю «Амбасовішча» падхапіў наступны госьць фесту — гурт «Кальмары». Бярозаўскія музыканты парадавалі слухачоў вясёлым драйвам з саіх старых кампазіцый, кшталту «Бадміnton» і «Яна і я», навінкамі — гумарыстычнай песней «Імпарт-экспарт». Відавочна,

Гурт «Zig Zag»

«Кальмары» ўжо вырастаюць са свайго танцавальна-забаўляльнага амплуа. Для бярозаўскага гурта ўжо набліжаецца час, калі яны могуць стаць даволі заўажнымі гульцамі як на рэгіянальным узроўні, так і ў агульнай нацыянальнай рок-пльні.

Не буду сцвярджаць за ўсіх наведвальнікаў фесту «Амбасовішча», але даволі вялікае расчараўанне ў мяне выклікаў сэт гурта «Dali», які гэтым разам не выкананы ніводнай песні па-нашаму. «Dali» двойчы перамагаў на фэсце, выступаючы менавіта па-беларуску.

І вось ціпер музыкі прадеманстравалі такую няўдзячнасць да роднага слова! Гурт «Naka» таксама не стаў асабліва абцяжарваць сваю свядомасць лішнім «проблемамі» з роднай мовай, бо застаўся тутэйшым рэтранслятарам традыцыйнага «рускага рока». Гэта можна паважаць ці не, але гэта — пазіція музыкантаў «Naka». А вось у выпадку з «Dali» мы, здаецца, маем справу з чарговым «моўным кульбітам», якія часам практикуюць некаторыя мясцовыя выкананцы.

Добра, што лідэр «Dali» Віктару Рудэнку выпаў шанец рэблітаваць сваё стаўленне да бе-

ларускай мовы, калі ён выйшаў на сцэну фесту ў складзе гурта «У нескладавае» пад кіраўніцтвам Рамана Арлова.

Трэба адзначыць, што гэта каманда, беларускамоўная творчасць якой арыентавана, па словах лідэра, у асноўных на расійскага слухача, за невялікі час зрабіла даволі шмат: у рэпертуары «У нескладавага» з'явіліся новыя кампазіцыі (якія і прагучалі на фэсце), музыканты сталі больш прафесійнымі і разніволемнымі на сцэне, а песні гурта ўжо адкрывалі архівную аснову.

Бадай, гурту пакуль не хапае яркіх поп-хітоў, якія б прыцягнулі ўвагу слухачоў у Беларусі і ў Pacii. Але на гэта арыентавана праца асноўных кампазітараў гурта — гітарыст Рамана Арлова і Вадзіма Марголіна. Гэтым разам музыкантам «У нескладавага» дапамагаў і такі вядомы беларускі рок-музыкі і хіт-мэйкер, як Аляксандр Памідораў.

Бадай, самай чаканай прэм'ерай сёлетнія «Амбасовішча» стала выступленне на сцэне фесту гасцей са Злучаных Штатаў Амерыкі — гурта «The Bishops» з горада Омаха, штат Nebraska. «The Bishops» — прыхільнік

такіх пазітыўных стылістычных адгалінаванняў, як рэгі, ска і рокстэздзі. Каані гэтай музыкі траба шукаць у мелодыях і рытмімах Ямайкі, Карыбскіх астравоў, Паўночнай і Латынскай Амерыкі, Афрыканскага кантыненту.

Відавочна, што для амерыканскіх музыкантаў з сельскагаспадарчага Небраска ўдзел у такім незвычайнім і міялінічым фэсце ў Беларусі стаў адной з галоўных прыгод у гэтым годзе! Цікава было назіраць, з якой адкрыласцю госці кантактавалі з музыкантамі і слухачамі, асабліва з блізкімі па духу і стылю выкананцамі з «Хуткага смаўжа», з якой цікаўнасцю сачылі за беларускімі дзяўчынкамі, аглядалі незнаёмія краявіды, фільмавалі ўсе падрабязнасці «Амбасовішча-2010».

А калі вядучы фесту Алеся Круглякоў запрасіў «The Bishops» на сцэну фесту, то амерыканцы вельмі прафесійна, як кажуць, «на высокай ноце», выканалі шэршаг рытмічных кампазіцый, якія выявілі іх разуменне стылю музыкі рэгі і ска. Цэнтральнымі фігурамі сэта амерыканскіх музыкантаў сталі гітарыст і вакаліст гурта John Green, выканаўца на трубе Ira Hughey і клавішнік Scott Norman, якія разам з іншымі ўдзельнікамі «The Bishops» перадалі беларускім слухачам свой цудоўны настрой, заахвочілі іх да скокаў перад фестывальнай сцэнай, да гарачых аплодысменту.

Той факт, што «Амбасовішча» стала сапраўднай пляцоўкай для блізкага знаёмства беларускіх слухачоў і выкананцамі з амерыканскай некамерцыйнай музыкай (нагадаю, што госцем «Амбасовішча-2007» стаў world-music-гурт «FOX TRIO» са штата Канзас, у 2009 годзе беларусы пазнаёміліся з творчасцю ар-рок гурта «The Gifted Children» са штата Нью-Ёрк) робіць фест унікальным на ўсёй постсовецкай прасторы. Значыць, мы маем надзею чакац працягу традыцыйнага «Амбасовішча» як плацдарма беларуска-амерыканскага культурнага дыялога. Хоць і ў іншым фармаце.

КУЛЬТУРА

► ЗНАХОДКА

ПАРТРЭТ МАСТАКА

Сяргей ГВАЗДЗЁЎ

Пра выбітнага заходнебеларускага мастака Зміцера Крачкоўскага (1910–1991) вядома да крыўднага мала. Імя гэта грунтоўна забытае, ці, дакладней, пакуль не спазнанае. Толькі апошнім часам, дзякуючы спрыянню супрацоўнікаў Маладзечанскага ЗАГСА, стала вядома дакладная дата смерці майстра — 2 мая 1991 года. Не мелася на руках у даследчыкаў гісторыі беларускай культуры і хадзя б больш-менш якасных фотаздымкаў мастака.

Калі падчас падрыхтоўкі выставы «Арс-Інкогніта» вядомы калекцыянер, мастак і грамадскі дзеяч Уладзімір Крукоўскі пацікавіўся, ці не знойдзеца ў майм архіве якой-небудзь фотавывівы мастака, я сумеўся. Фотапартрэт мастака 1970–1980-х гадоў, які дастаўся мне з ласкі маладзечанскага краязнаўцы і грамадскага актыўіста Mixasія Казлоўскага, быў надта няякасны.

Выяўленая спадчына Зміцера Крачкоўскага абмежавана-сціллю і зберагаецца па большасці ў сковішчах Літвы і Польшчы. Але ёсьць колькі арыгінальных графічных работ (9) мастака і ў фондах ДММ Беларусі, прыватных калекцыянеру і спадчыннікаў жыхароў Валожынскіх ваколіц. Небагата. Але не дзіва, бо па прызнанні мастака гісторыку і краязнаўцу Генадзю Каханоўскуму, «...увесь свой творчы даробак спаліў як варожы і ідэалагічна шкодны» яшчэ ў даваенныя часы, перад тым, як на шмат гадоў адправіцца на Пойнач, у савецкі працоўна-папраўчы лагер. Карапей, твораў вобмаль.

Але ёсьць яшчэ спадзяванне, што з'яўляцца дзякуючы яго сыну тыва некалькі алейных партрэтаў мастака, якія светлай памяці Генадзь Аляксандравіч Каханоўскі не паспей перадаць на захаванне ў Скарынаўскі цэнтр. Дарочы, якія сімейны фотаальбом Крачкоўскіх, які ўյёліе значную гісторыка-мастаку цікавасць для даследчыкаў культуры Беларусі сярэдзіны XIX — першай паловы XX стагоддзя.

Апрача таго, Зміцер Крачкоўскі, гадаванец мастацкага факультэта Віленскага ўніверсітэта ім. Стэфана Баторыя, быў знаёмы з Кузьмой Чурылам, Львом Дабржынскім, Міхасём Сеўруком і Язэпам Драздовічам, зацікаўлена наведваўтворчую майстэрню Яна Булгака.

Сёння, напярэдадні 100-х угодкаў з дня нараджэння мастака (26 жніўня), з радасцю прашаную чытчам газеты раней нідзе не апублікованую выяву Зміцера Крачкоўскага 1930-х гадоў, часоў ягонага сталення і творчага ўзлёту з асабістай справы мастака, што захоўваецца ў Цэнтральным дзяржаўным архіве Літвы.

Будзем спадзявацца, што з юбілею ёсё толькі пачынаецца.

► ФЭСТ

ПОДЫХ «НАВАЛЬНИЦЫ»

Ева ВАЙТОЎСКАЯ

27–28 жніўня ў рамках другога міжнароднага фестывалю феерверкаў «Навальница» ў спартыўным комплексе «Лагойск» пад Мінском гледачоў чакае незабыўнае піратэхнічнае шоу ад найлепшых каманд Еўропы і маштабныя канцэрты, хэдлайнеры якіх стануть рок-гурты «Бі–2» і «Акварыум».

У першы дзень фэсту цвіком музычнай праграмы стане выступ гурта «Бі–2», які прадставіць свой новы альбом «Пра што ка-жуць мужчыны». У дыск, які выйшаў гэтай вясной, увайшло 10 зусім новых песень, запісанных для аднайменнага фільма і натхнёных ім. Таксама прагучашь кампазіцыі з альбома «Лунапарк» (2009) і ўсе галоўныя хіты гурта, у тым ліку «Палкоўніку нікто не піша» і «Мой рок-н-рол».

У другі дзень хэдлайнери вічару будуць Барыс Грэбеншчыкоў і гурт «Акварыум» з адмысловай акустычнай праграмай пры ўдзеле брытанскага музыкі Алока Верма. Барыс Барысавіч і яго калегі прывязуть з сабой агонь летняга сонца і выплюхнущ яго на аматараў феерверкаў.

Таксама наведнікаў чакаюць выступы беларускіх калектываў. 27 жніўня на фэстывалю сцэну

Барыс Грэбеншчыкоў прывяže агонь летняга сонца і выплюхнеш яго на аматараў феерверкаў. У фэсце возьмуць удзел лепшыя майстры піратэхнікі з Італіі, Эстоніі, Украіны, Польшчы і Расіі.

выйдзе поп-гурт «Atlantica», а 28 жніўня гледачоў сустрэне гурт «Крамбамбуля», які прадставіць на фэсце хіты і новы максі-сінгл «Раз-два-тры — усе за стол!», а таксама малады гурт «Open Space».

Апроч музычнай праграмы гледачы ўбачаць выступы шасці піра-

тэхнічных каманд (па трох кожны з дзён), якія збудуюць у небе «агністыя карціны» пад загадзя абраны акампанемент. У фэсце бяруць удзел лепшыя майстры піратэхнікі з Італіі, Эстоніі, Украіны, Польшчы і Расіі. Завершыць мерапрыемства пазаконкурсны гала-феерверк ад беларускай каманды «Кальвін» — чэмпіёна Еўропы-2007.

Кошт квітка на кожны з фэстывальных дзён складае 80 тысяч рублёў. Дзеці да 12 гадоў у супрадавянні бацькоў — бясплатна. Гледачы могуць прыехаць на фэст як на асабістым аўтатранспарце (да вашых паслуг бясплатная пашыраная паркоўка на 3 тысячи машынамесцаў) і на адмысловых аўтобусах (пры наяўнасці квітка на фэст праезд бясплатны).

Набыць квіткі можна ў касах Палаца Рэспублікі, к\з «Мінск», у пераходзе на плошчы Я. Коласа, у электронных сістэмах Bilet.tut.by, TicketPro і на сайце www.soundline.by. Даведка і замова: (025) 952 45 55. Больш падрабязная інфармація пра фэст і яго праграму на сайце www.navalnica.by.

зам з непераможным Дзвеятым лётгіёнам герой адпраўляецца ў брытанскія лісы, каб знішчыць кіраўніка бунтаўнікаў Гарлакона. Але хітрыя пікты рыхтуюць рымскім акупантам пастку...

Брытанскі рэжысёр Ніл Маршал

прастлавіўся нізкабюджэтнымі і дынамічнымі фільмамі жахаў, дзе героі ў экстремальных умовах выпрабоўваліся на чалавечнасць. У «Сабаках-вяярах»

група жаўнераў трymала абарону ад вайскаваў. У «Спуску» жанчыны-альпіністкі траплялі ў пячору з кіпцюростымі канібаламі. Як

добра зробленыя жанравыя стужкі, фільмы трапілі ў даведнікі, а сам ражысёр атрымаў статус узыходзячай зоркі страшнага кіно.

«Цэнтuryён» — працяг улюблёнае рэжысёрскай тэмы: цывілізацыйныя супрацьпоставанні дзікінства; страх

супраць салідарнасці. Карціна па звычыцца перанасычаная жорсткімі сцэнамі. А ваярка піктаў

Этэн у выкананні Вольгі Курыленкі выглядае сапраўднай дэманіцай — прагнай да крыві і бязлітаснай у помсце.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог разгортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя шаты) для чарговай гульня ў фільме

тэстастэронаўых гульняў фільм прыдзеца даспадобы.

► РЭЦЕНЗІЯ

УЦЁКІ З РЫМСКАЙ ІМПЕРЫІ

Андрэй КРЫНІЦЫН

Фільм «Цэнтuryён»
(Вялікабрытанія, 2010, 97 хвілін) — гістарычны баявік з жорсткімі сцэнамі ад рэжысёра Ніла Маршала — я б ацаніў амаль на дзве зорачкі. Так сабе.

117-ы год нашай эры. Цэнтuryён Квінтус Дыяс — адзіны ацалелы пасля налёту піктаў на памежны рымскі фарпост. Ра-

зам з непераможным Дзвеятым лётгіёнам герой адпраўляецца ў брытанскія лісы, каб знішчыць кіраўніка бунтаўнікаў Гарлакона. Але хітрыя пікты рыхтуюць рымскім акупантам пастку...

Брытанскі рэжысёр Ніл Маршал

прастлавіўся нізкабюджэтнымі і дынамічнымі фільмамі жахаў, дзе героі ў экстремальных умовах выпрабоўваліся на чалавечнасць. У «Сабаках-вяярах»

група жаўнераў трymала абарону

ад вайскаваў. У «Спуску» жанчыны-альпіністкі траплялі ў пячору

з кіпцюростымі канібаламі. Як

добра зробленыя жанравыя стужкі, фільмы трапілі ў даведнікі, а сам ражысёр атрымаў статус узыходзячай зоркі страшнага кіно.

«Цэнтuryён» — працяг улюблёнае рэжысёрскай тэмы: цывілізацыйныя супрацьпоставанні дзікінства; страх

супраць салідарнасці. Карціна па звычыцца перанасычаная жорсткімі сцэнамі. А ваярка піктаў

Этэн у выкананні Вольгі Курыленкі выглядае сапраўднай дэманіцай — прагнай да крыві і бязлітаснай у помсце.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог раз-

гортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя

шаты) для чарговай гульня ў фільме

тэстастэронаўых гульняў фільм

прыдзеца даспадобы.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог раз-

гортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя

шаты) для чарговай гульня ў фільме

тэстастэронаўых гульняў фільм

прыдзеца даспадобы.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог раз-

гортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя

шаты) для чарговай гульня ў фільме

тэстастэронаўых гульняў фільм

прыдзеца даспадобы.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог раз-

гортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя

шаты) для чарговай гульня ў фільме

тэстастэронаўых гульняў фільм

прыдзеца даспадобы.

Хадзя рэжысёр намякае на заняпад Заходніяй цывілізацыі,

уздадва імператараў і колішніх ваяроў, «Цэнтuryён» мог раз-

гортацца ў любых дэкарацыях.

Гісторычныя (і даволі сціплыя